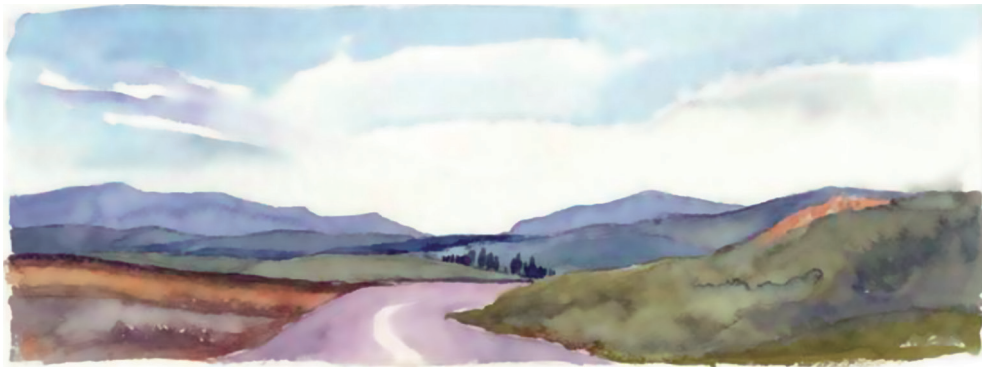

Έντυπο υλικό στα Θρησκευτικά Α' Γυμνασίου

Η θρησκεία στη ζωή, στην ιστορία και στον πολιτισμό

Πορεία και ανάπτυξη Τόμος 6ος

Έντυπο προσωρινό υλικό στα Θρησκευτικά Α' Γυμνασίου

Η θρησκεία στη ζωή, στην ιστορία και στον πολιτισμό Πορεία και ανάπτυξη

**Το έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά δημιουργήθηκε με
την ευθύνη της Επιτροπής Εμπει-
ρογνομόνων του Ινστιτούτου Εκ-
παιδευτικής Πολιτικής στο πλαίσιο
υλοποίησης του Υποέργου «Εκ-
πόνηση Προγραμμάτων Σπουδών
Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμι-
ας Εκπαίδευσης και Οδηγών για τον
Εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών
Προσεγγίσεων» της Πράξης «ΝΕΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) -
Νέο Πρόγραμμα Σπουδών. Το παρόν**

**υλικό συνοδεύει το αντίστοιχο
Πρόγραμμα Σπουδών και τον
Οδηγό Εκπαιδευτικού.**

**Για τη σύνταξη του φακέλου προ-
σωρινού υλικού στα Θρησκευτικά
Α΄ Γυμνασίου συνεργάστηκαν αμι-
σθή τα μέλη της επιτροπής εμπειρο-
γνωμόνων Όλγα Γριζοπούλου,
Δρ Θεολογίας και Παναγιώτης
Υφαντής, Αναπληρωτής Καθηγη-
τής τμήματος Θεολογίας Α.Π.Θ.
και οι θεολόγοι εκπαιδευτικοί:**

Βάσω Γώγου

**Θεολόγος, φιλόλογος, Επιμορφώ-
τρια στην Πιλοτική εφαρμογή των
Νέων Προγραμμάτων Σπουδών
για το μάθημα των Θρησκευτικών**

Απόστολος Μπάρλος
Θεολόγος, ΜΤη Θεολογίας,
Επιμορφωτής στην Πιλοτική
εφαρμογή των Νέων Προγραμμά-
των Σπουδών για το μάθημα
των Θρησκευτικών

Σχεδιασμός και μορφοποίηση
φακέλου:

Όλγα Γριζοπούλου,
Απόστολος Μπάρλος

Εικαστικά έργα και εικονογράφηση
εξωφύλλου και οπισθόφυλλου:
Βάσω Γώγου

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΦΑΚΕΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

**Έντυπο προσωρινό υλικό
στα Θρησκευτικά Α' Γυμνασίου**

Τόμος 6ος

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»**

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 6

Θρησκευτικές αναζητήσεις και εμπειρίες της μακρινής Ανατολής

**W.E. Garret, Βουδιστές μοναχοί
στον αρχαίο ναό του Άνγκορ, Κα-
μπότζη 1968**

5 / 138

Αρχίσαμε τη νέα χιλιετία με πολλές ελπίδες και προσδοκίες αλλαγής. Η εσωτερική αλλαγή πρέπει να συμβεί στον εαυτό μας. Διότι μόνον όταν σύγκρουση και άρνηση φύγουν από μέσα μας, θα μπορέσουμε αληθινά να έχουμε ένα ρόλο στην εγκαθίδρυση της ειρήνης.

**Sri Mata Amritanandamayi
Devi (σύγχρονη Ινδή
διδάσκαλος/γκουρού)**

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ

Θρησκευτικές αντιλήψεις και πρακτικές από τη μακρινή Ανατολή, όπως η γιόγκα, το φενγκ σούι, το γινγκ και γιανγκ, τα τελευταία χρόνια ήρθαν στην Ευρώπη και συχνά οι άνθρωποι γύρω μας μιλούν γι' αυτές. Ο πολύχρωμος, εξωτικός κόσμος των θρησκειών της Ανατολής βρίσκεται πια δίπλα μας! Σε αυτόν τον κόσμο θα ταξιδέψουμε στην τελευταία θεματική ενότητα της φετινής χρονιάς.

Ο Ινδοϊσμός, ο Βουδισμός και οι θρησκείες της Κίνας είναι θρησκείες που ακολουθούν πάνω από δύο δισεκατομμύρια άνθρωποι. Επηρέασαν και συνεχίζουν να επηρεάζουν καθοριστικά τον πολιτισμό, τις ιδέες και τις συμπεριφορές ανθρώπων

κυρίως σε μεγάλες περιοχές της Ασίας. Εξηγούν στους πιστούς τους πώς να καταπολεμούν τα πάθη, τις επιθυμίες, τις αγωνίες και τα άγχη τους. Γι' αυτό, ίσως οι «ανατολικές» διδασκαλίες αγγίζουν όλο και περισσότερους ανθρώπους σε όλο τον κόσμο. Αυτός είναι ένας παραπάνω λόγος να ασχοληθούμε μαζί τους.

Και σε αυτήν την ενότητα οι πληροφορίες είναι πολλές. Ισάριθμες είναι και οι ευκαιρίες που σας δίνονται για μια πρώτη γνωριμία με τον πολιτισμό που γέννησαν αυτές οι θρησκείες, όπως αυτός αποτυπώνεται σε έργα τέχνης, παραδοσιακές αφηγήσεις, γιορτές, συνήθειες, λατρευτικούς χώρους, χειρονομίες, συμβολισμούς, συμπεριφορές και αξίες. Μέσα από αυτήν τη γνωριμία,

θα μπορέσετε να ανιχνεύσετε με ποιον τρόπο αυτές οι θρησκευτικές παραδόσεις κατανοούν τον Θεό, τον άνθρωπο και τη φύση, ποιες πανανθρώπινες αξίες προβάλλουν και πώς μπορούν να συμβάλουν στην ειρηνική συνύπαρξη των ανθρώπων στη γη.

Ωστόσο, ο κατάλογος των ερωτημάτων που δουλέψατε φέτος στο μάθημα των Θρησκευτικών παραμένει ανοιχτός....

περιεχόμενα

I. Ινδοϊσμός

Ινδοϊστική θρησκευτικότητα, αφηγήσεις από γενιά σε γενιά, ιεροί τόποι / ναοί / αγάλματα, λατρευτικές παραδόσεις, ιερά και τελετουργίες / προσευχή και διαλογισμός, φαντασμαγορικές γιορτές και ιερά προσκυνήματα, ιερά κείμενα και παραδόσεις, βραχμάνοι και γκουρού.

II. Βουδισμός

Η ζωή του Σιντάρτα Γκαουτάμα, βουδιστικοί ναοί και αγάλματα, πηγές / κείμενα, η ζωή του βουδιστή, λατρευτικές πρακτικές, γιορτές / προσκυνήματα, αποφθέγματα του Βούδα.

III. Θρησκείες της Κίνας

Κομφούκιος (η ζωή του, η διδασκαλία του, μνημεία)

Λάο Τσε (η ζωή του, η διδασκαλία του Τάο, κινέζικες γιορτές γεμάτες χρώματα και συμβολισμούς).

Ινδοϊσμός

Η ιερή συλλαβή Ωμ σε ινδική γραφή: το σύμβολο του Ινδοϊσμού.

Είναι η τρίτη μεγαλύτερη θρησκεία του κόσμου σε αριθμό πιστών, μετά τον Χριστιανισμό και το Ισλάμ, με περίπου ένα δισεκατομμύριο πιστούς. Πάνω από το 90% από αυτούς κατοικούν στην Ινδία. Η επίσημη ονομασία της ινδικής θρησκείας είναι Βραχμανισμός.

Οι Ινδοί θεωρούν τη θρησκεία τους αιώνια, γι' αυτό και την ονομάζουν **sanatana dharma**, δηλαδή αιώνιο νόμο ή αιώνια θρησκευτική

διδασκαλία. Πιστεύουν ότι οι ρίζες της χάνονται στα βάθη των απαρχών του κόσμου, πριν ακόμη αρχίσει η ανθρώπινη ιστορία.

Η ινδοϊστική θρησκευτικότητα

Βασικές ιδέες

Ένας Ινδοϊστής μπορεί να λατρεύει έναν θεό ή πολλούς, να λατρεύει κάποιον άνθρωπο σαν θεό ή να μην τιμά κανένα θεό. Πολλές θρησκευτικές τάσεις και ομάδες υπάρχουν. Όλες βασίζονται στα ιερά κείμενα και στη διδασκαλία τους, η οποία αγκαλιάζει όλες τις πλευρές της ζωής. Θεμελιώδης αναζήτηση του Ινδοϊσμού είναι η επίτευξη της παγκόσμιας αρμονίας που διαπερνά το σύμπαν. Η υπέρτατη αρχή που περιλαμβάνει τα πάντα, ό,τι υπάρχει και δεν υπάρχει,

είναι το Brahman.

Για την ινδική σκέψη υπάρχει διαβάθμιση των όντων, μια κλίμακα δηλαδή που αρχίζει από τα φυτά, τα ζώα και φτάνει στους υπέρτατους θεούς. Ο άνθρωπος βρίσκεται σε μια ενδιάμεση βαθμίδα και είναι δυνατόν να γεννιέται και να ξαναγεννιέται –όπως και τα άλλα όντα– παίρνοντας διάφορες μορφές ύπαρξης. Η πίστη στη μετενσάρκωση αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της ινδοϊστικής θρησκείας.

Βασική ινδοϊστική αναζήτηση είναι ο δρόμος για τη λύτρωση. Οι τρεις κατευθύνσεις αυτής της πορείας, όπως τους καθόρισε η ινδική σκέψη, είναι: α) η οδός των έργων (κάρμα γιόγκα), β) η οδός της γνώσης (τζνάννα γιόγκα) και γ) η οδός της αφοσίωσης (μπάκτι γιόγκα). Η

λέξη γιόγκα σημαίνει άσκηση, εκγύμναση.

Ιερά κείμενα και παραδόσεις

Πρόκειται για κείμενα που διαμορφώθηκαν σε διάστημα σχεδόν δύο χιλιετηρίδων και είναι ογκώδεις συλλογές κειμένων και παραδόσεων. Αυτά είναι: **Βέδες, Ουπανισάντ, τα έπη Μαχαμπαράτα και Ραμαγιάννα.**

Ο δρόμος για τη λύτρωση (Μπαγκαβάτ Γκιτά)

Ο Κύριος ζει στην καρδιά κάθε δημιουργήματος ... κατάφυγε τελικά σ' αυτόν. Με τη χάρη του θα βρεις την υπέρτατη ειρήνη και την κατάσταση που είναι πέρα από κάθε αλλαγή.

Ένας ή πολλοί θεοί; (από τις Ουπανισάδες)

Ένας αναζητητής ρωτά τον σοφό Υαγναλκya (Γιαζναβάλκυα) πόσοι θεοί υπάρχουν:

- Πόσοι θεοί υπάρχουν;
- Τριακόσιες τριάντα χιλιάδες και τριακόσιες τριάντα εκατοντάδες.

- Ναι, φυσικά, είπε, αλλά στ' αλήθεια Υαγναλκya, πόσοι θεοί υπάρχουν;

- Τριάντα τρεις.
- Ναι, φυσικά, είπε, αλλά στ' αλήθεια Υαγναλκya, πόσοι θεοί υπάρχουν;

- Έξι.
- Ναι, φυσικά, είπε, αλλά στ' αλήθεια Υαγναλκya, πόσοι θεοί υπάρχουν;

- Τρεις.
- Ναι, φυσικά, είπε, αλλά στ' αλή-

θεια Υαγναβαλκγυα, πόσοι θεοί υπάρχουν;

- Δύο.

- Ναι, φυσικά, είπε, αλλά στ' αλήθεια Υαγναβαλκγυα, πόσοι θεοί υπάρχουν;

- Ενάμισης.

Ναι, φυσικά, είπε, αλλά στ' αλήθεια Υαγναβαλκγυα, πόσοι θεοί υπάρχουν;

- Ένας.

**Στον Ινδοϊσμό υπάρχουν πολυ-
άριθμοι θεοί και θεές, καθένας από
τους οποίους μπορεί να λειτουργεί
διαφορετικά ανάλογα με την περί-
σταση. Οι θεοί και οι θεές βρίσκο-
νται παντού. Είναι κρυμμένοι μέσα
σε μεγαλοπρεπείς ναούς και μι-
κρούς βωμούς, εικονίζονται σε πο-
λύπλοκα κομψοτεχνήματα και σε
κοσμήματα που πουλιούνται σε**

πάγκους της αγοράς και σε καταστήματα, αλλά και σε ημερολόγια τοίχου και κινηματογραφικές αφίσες. Τους συναντάς στα πιο απομακρυσμένα χωριά και στις πολυπληθείς πόλεις της Ινδίας και σε ινδοϊστικές κοινότητες από την Καραϊβική έως τη Βόρεια Αμερική και τη Βρετανία, από τη Νότια Αφρική έως την Ταϊλάνδη. Είναι αγαπητοί σε όλους. Η εξάπλωσή τους και οι ανεξάντλητες αναπαραστάσεις τους αποδεικνύουν την ποικιλία και τον πλούτο του ινδικού πολιτισμού. Ωστόσο, όσους θεούς και όσες θεές κι αν λατρεύει ο Ινδός, ταυτόχρονα πιστεύει σε έναν υπέρτατο θεό, σε μια απόλυτη αλήθεια, η οποία είναι η αιώνια αρχή και το τέλος της ύπαρξης.

Βισνού και Σίβα

Είναι δύο από τις πιο δημοφιλείς και σεβάσμιες μορφές που προσέλαβε ο υπέρτατος θεός του Ινδοϊσμού. Γύρω από αυτούς αναπτύχθηκαν ιστορίες και μύθοι, καλλιεργήθηκαν λατρευτικές πρακτικές και δογματικές διδασκαλίες.

Στις απεικονίσεις τους, ο Σίβα παρουσιάζεται ως ένας ασκητής από τα Ιμαλάια και ο Βισνού σαν ένας μπλε νέος που κρατάει στα τέσσερα χέρια του έναν δίσκο, ένα σκήπτρο, ένα κοχύλι και έναν λωτό. Η λατρεία του Σίβα είναι η πιο διαδεδομένη στην Ινδία. Υπάρχουν επίσης και γυναικείες θεότητες, όπως λ.χ. η Κάλι και η Ντούργκα, που θεωρούνται «σύζυγοι» του Σίβα ή η θηλυκή όψη του.

Αβατάρρα

Ο όρος σημαίνει «κάθοδο της θεότητας» στη γη. Σύμφωνα με αυτή τη διδασκαλία, όταν ο κόσμος βρίσκεται σε μεγάλη κρίση, ο Βισνού για να δώσει λύση, ενσαρκώνεται, έρχεται δηλαδή στον κόσμο παίρνοντας μια ορισμένη μορφή ανθρώπου ή ζώου. Οι αβατάρρες του είναι πολυάριθμες, από τις οποίες δέκα οι πιο σημαντικές. Σε αυτές έχει εμφανιστεί ως ψάρι, ιχθύς, χελώνα, αγριόχοιρος/κάπρος, άνθρωπος-λιοντάρι, νάνος, πελεκυφόρος Ράμα, Ράμα ως Ραμάγιανα Βίσνου, Κρίσνα, Βούδας και Καλκίν.

Ράμα και Κρίσνα

Αυτοί οι θεοί είναι «αβατάρρα», κάθοδοι-εκφάνσεις του Βισνού, αλλά λατρεύονται και ως ανεξάρτητες

θεότητες. Ο Ράμα εικονίζεται ως πολεμιστής με τόξο και βέλη που συνοδεύεται από τη σύζυγό του Σίτα, τον αδελφό του Λαξμάνα και τον αφοσιωμένο του υπηρέτη Χάνουμαν, τον πιθηκόμορφο πολεμιστή βασιλιά των πιθήκων. Ο Κρίσνα συνήθως απεικονίζεται ως ένας νεαρός βοσκός αγελάδων που παίζει φλάουτο ανάμεσά τους, παίζει με τους φίλους του ή πειράζει τα κορίτσια. Ο αγαπημένος του φίλος είναι ο Ράντα και στις ζωγραφιές και στις απεικονίσεις των ναών συχνά εικονίζονται μαζί. Κάποιες φορές ο Κρίσνα παρουσιάζεται ως ένα άτακτο μωρό ή ως ένας αρματηλάτης.

Αφηγήσεις από γενιά σε γενιά

Η ιστορία του Ράμα (Έπος της Ραμαγιάννα)

Πρόκειται για την ιστορία του πρίγκιπα Ράμα, ο οποίος ερωτεύτηκε και παντρεύτηκε μια όμορφη πριγκίπισσα τη Σίτα. Δυόμισι χιλιάδες χρόνια τώρα, η δημοφιλής ιστορία του Ράμα συνεχίζει να λέγεται και να εγγράφεται στη μνήμη των Ινδών καθώς τα παιδιά την ακούν από τους γονείς τους ή άλλους συγγενείς. Οι μαθητές τη μαθαίνουν την εποχή της γιορτής του Diwali. Οι χωρικοί την ακούν από τους αφηγητές ή την παρακολουθούν σε λαϊκές θεατρικές παραστάσεις και μαριονέτες. Τώρα πια, οι αγαπημένες τους διηγήσεις παίζονται και ξαναπαίζονται στην τηλεόραση ή σε βίντεο.

Ένας φοβερός δαίμονας, ο Ράβανα (με είκοσι χέρια και δέκα κεφάλια) που ήταν τρόμος για όλη τη χώρα και ήθελε να κάνει γυναίκα του τη Σίτα, μια μέρα την απήγαγε με το άρμα

του. Η έξυπνη όμως Σίτα άφησε ίχνη από τα κοσμήματά της ώστε να τα δει ο Ράμα.

Ο Ράμα ακολουθώντας τα ίχνη συνάντησε τον Χανουμάν, βασιλιά των πιθήκων, που έγινε φίλος του και συμφώνησε να τον βοηθήσει να βρουν μαζί τη Σίτα.

Μετά από μακρόχρονη αναζήτηση, ο Χανουμάν βρήκε τη Σίτα φυλακισμένη στο νησί της Σρι Λάνκα (Κεϋλάνης) και την απελευθέρωσε. Ο Ράμα και η Σίτα ξεκίνησαν το μακρύ ταξίδι επιστροφής στη χώρα τους. Κατά τον λαϊκό θρύλο, μια γυναίκα, για να φωτίσει το δρόμο τους ώστε να βλέπουν πού πάνε, έβαλε μια μικρή λάμπα στο παράθυρό της. Κι άλλοι άνθρωποι τη μιμήθηκαν και άρχισαν να βάζουν λάμπες στα παράθυρά τους ώσπου στα παράθυρα

όλου του βασιλείου υπήρχαν φώτα που έδειχναν τον δρόμο στον Ράμα και τη Σίτα και τους καλωσόριζαν. Όταν τελικά έφτασαν στον προορισμό τους, ο Ράμα στέφτηκε βασιλιάς και η Σίτα βασίλισσά του. Όλοι στο βασίλειο ήταν πολύ χαρούμενοι. Ανάβοντας οι Ινδοί λάμπες και φωτάκια στη γιορτή του Diwali να θυμούνται ότι το φως κυριαρχεί στο σκοτάδι και το καλό στο κακό.

Ο Σίβα ως Ναταράτζα / Ένας χορός του θεού γεμάτος μηνύματα

Ο Σίβα παρουσιάζεται με τέσσερα χέρια, σε μια στάση εξαιρετικής ισορροπίας. Το πάνω δεξί χέρι του θεού κρατά ένα ντέφι. Το πάνω αριστερό χέρι του κρατά μια φλόγα. Το πρόσωπο του Σίβα απέχει εξίσου από τα δύο του χέρια κι είναι ήρεμο και απόμακρο. Το κάτω δεξί χέρι του είναι ανασηκωμένο σε μια θεϊκή χειρονομία. Σαν να λέει: «Μη φοβάσαι». Γύρω από αυτό το χέρι του είναι τυλιγμένη μια κόμπρα. Τα φίδια, από την αρχαιότητα, συμβολίζουν τη γη και τη γονιμότητα και συνδέονται με θεότητες που έχουν σχέση με τη συνέχεια της ζωής. Το κάτω αριστερό χέρι του Σίβα περνάει εμπρός από το σώμα του και

δείχνει προς τα κάτω στο αριστερό πόδι του που είναι ανασηκωμένο. Το δεξί πόδι του πατά το κορμί ενός δαίμονα. Πάνω από τα μέλη του, στέκεται το κεφάλι του με τα μακριά μαλλιά να απλώνονται κυματιστά, ακολουθώντας το ρυθμό του χορού. Ανάμεσα στα μαλλιά του βρίσκεται ένα κουλουριασμένο φίδι, ένα κρανίο, ο ποταμός Γάγγης με τη μορφή μιας γοργόνας, μια ημισέληνος και ένα στεφάνι από φύλλα. Το πρόσωπο του Σίβα είναι ακίνητο πάνω από τα κινούμενα μέλη, απαθές σαν μάσκα, ήρεμο, απόμακρο και μυστηριώδες. Μόνο ένα αδιόρατο χαμόγελο πλανιέται στα χείλη του. Ο χορός του Σίβα είναι το σύμπαν που χορεύει. Ο Σίβα ως ο μεγάλος δάσκαλος της Γιόγκα και των γιόγκιν είναι ο κατεξοχήν

ασκητής που με τον χορό του καταστρέφει, δημιουργεί και συντηρεί τον κόσμο.

28 / 143

Ανακαλύπτοντας κρυμμένες σημασίες και μηνύματα

Παρατηρήστε προσεκτικά το χορό
του Σίβα και συμπληρώστε τον
παρακάτω πίνακα

ΤΑ ΜΕΛΗ ΚΑΙ ΟΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΙΒΑ

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ

Ο ήχος της δημιουργίας

Καταστροφή

Προστασία και ειρήνη

**Απελευθέρωση από τις ψευδαι-
σθήσεις του κόσμου**

Άγνοια και κακό

Ισορροπία

Ιεροί τόποι / ναοί / αγάλματα και εικόνες

Μαντουράι (Madurai): μια πόλη – ναός

Πρόκειται για μια αρχαία πόλη στον νότο της Ινδίας, η οποία είναι κάτι περισσότερο από ένας τεράστιος τόπος λατρείας.

Η κύρια θεότητα που λατρεύεται στο Madurai είναι η Μιναξί. Ο γάμος της με τον Sundareshvara γιορτάζεται κάθε χρόνο συγκεντρώνοντας περίπου 50.000 προσκυνητές. Στην καθημερινή δημόσια λατρεία οι ιερείς του ναού, μετά την προσευχή και τις άφθονες προσφορές, μεταφέρουν τελετουργικά μια φορητή εικόνα του Sundareshvara στην κρεβατοκάμαρα της Μιναξί, όπου οι δύο θεοί θα περάσουν τη νύχτα μαζί.

Ο υψηλότερος πύργος αυτού του συγκροτήματος ναών φτάνει τα 52 μέτρα και είναι διακοσμημένος με 33.000 πολύχρωμα αγάλματα που απεικονίζουν ζώα, θεούς, δαίμονες και διάφορες σκηνές της λαϊκής θρησκευτικότητας.

Ο Χρυσός Ναός της Αμριτσάρ (κύριος ναός των Σιχ)

Βρίσκεται στην περιοχή Παντζάμπ, στο βορειοδυτικό τμήμα της Ινδίας, και ιδρύθηκε στο τέλος του 16ου αιώνα. Η ονομασία του οφείλεται στο γεγονός ότι το πάνω μέρος του οικοδομήματος είναι καλυμμένο από χρυσό. Ο ναός βρίσκεται στο κέντρο μιας τετράγωνης δεξαμενής και έχει τέσσερις πύλες

οι οποίες υποδηλώνουν την πανταχού παρουσία του θεού. Στον ναό επιτρέπεται η είσοδος όλων των ανθρώπων ανεξάρτητα από το θρήσκευμα, το φύλο και την κάστα στην οποία ανήκουν. Επίσης, υπάρχει μια κοινή κουζίνα (Λανγκάρ) όπου ο κάθε επισκέπτης/προσκυνητής μπορεί να γευματίσει χωρίς να πληρώσει. Το φαγητό που προσφέρεται είναι αυστηρά χορτοφαγικό και η προετοιμασία του, το σερβίρισμα, αλλά και όλη η συντήρηση της κουζίνας γίνεται από ομάδες εθελοντών. Η ιδέα ίδρυσης κοινής κουζίνας ξεκίνησε από τον πρώτο Σιχ γκουρού Νανάκ (θ. 1539). Κάθε μέρα 40.000 γεύματα σερβίρονται στο Λανγκάρ. Οι Σιχ δεν είναι ούτε ινδοϊστές ούτε μουσουλμάνοι.

Αμέτρητα αγάλματα και εικόνες της θεότητας

Τα αγάλματα των θεών δεν αποτελούν απομίμηση κάποιας ιδανικής ανθρώπινης μορφής, αλλά προσπάθεια να εκφραστεί το υπερφυσικό με αισθητούς συμβολισμούς. Οι καλλιτέχνες προσπαθούν με το υλικό τους – πηλό, ξύλο, μέταλλο, κεραμίδι, κυρίως όμως πέτρα – να αποδώσουν τις διάφορες όψεις της ινδικής μυθολογίας και θρησκείας. Μεγάλη υπήρξε η επιρροή της ελληνιστικής εποχής του Μ. Αλεξάνδρου στην αγαλματοποιία της ευρύτερης περιοχής της γης της Ινδίας.

Λατρευτικές παραδόσεις

Η λατρευτική ζωή του Ινδοϊσμού διαφέρει από κάστα σε κάστα, από περιοχή σε περιοχή, από χωριό σε χωριό, από θεό σε θεό. Για τον ευλαβή Ινδό, αυτό που έχει σημασία είναι να λατρεύει κάτι ή κάποιον με όλη του την καρδιά. Διακρίνονται τέσσερις κατηγορίες λατρευτικής ζωής: η λατρεία στους ναούς, η οικογενειακή, η ατομική και η ομαδική.

Κάστες της ινδικής κοινωνίας / Ζωή με απόλυτα καθορισμένους ρόλους και καθήκοντα

Με τον όρο κάστα περιγράφεται η κοινωνική οργάνωση της Ινδίας. Τέσσερις είναι οι ινδικές κάστες/κοινωνικές τάξεις: οι Βραχμάνοι, οι Ξατρίγια, οι Βαϊσίγια και οι Σούδρα. Η κάθε μία κάστα είναι ανώτερη

από την άλλη και διαθέτει μεγαλύτερο κοινωνικό κύρος. Το κύρος αυτό, θεωρητικά, δεν έχει να κάνει με την οικονομική κατάσταση κάθε κάστας, αλλά με τη θρησκευτική αγνότητά της. Επίσης, η κάθε κάστα συμμετέχει διαφορετικά στην κατανομή της εργασίας. Οι Βραχμάνοι είναι λόγιοι και ιερείς, οι Ξατρίγια είναι άρχοντες/βασιλείς, οι Βαϊσίγια είναι έμποροι και βιοτέχνες και τέλος οι Σούδρα(ς) ασκούν τα υπόλοιπα επαγγέλματα (οικοδόμοι, τσαγκάρηδες και άλλα «ταπεινά» επαγγέλματα).

Υπάρχουν όμως και οι εκτός κάστας άνθρωποι, οι παρίες, οι Ντάλιτ ή Νταλίτ (άθικτοι, ανέγγιχτοι). Κυριολεκτικά η λέξη σημαίνει «σπασμένοι, θρυμματισμένοι άνθρωποι». Οι Νταλίτ κάνουν τα «ακάθαρτα επαγγέλματα»,

ζουν χωριστά και δεν επιτρέπεται να τους αγγίξει κανείς γιατί πιστεύουν πως θα μολυνθεί.

Η ινδοϊστική παράδοση έχει καθορίσει με προσοχή τα ατομικά και κοινωνικά καθήκοντα των ανθρώπων κάθε επαγγέλματος, τάξεως, κοινωνικής ομάδας. Ο κάθε άνθρωπος αναλόγως με τις πράξεις του (κάρμα) ξαναγεννιέται σε υψηλότερη ή χαμηλότερη κάστα. Η αγνότητα προϋποθέτει συγκεκριμένο τρόπο ζωής, όπως χορτοφαγία, όχι θυσίες με ζώα, γάμους μόνο από την κάστα προέλευσης, καθαριότητα, πίστη. Παλαιότερα και σε ορισμένες περιοχές οι γυναίκες μετά τον θάνατο του συζύγου τους, καίγονταν μαζί του στην νεκρική πυρά. Και σήμερα όμως οι γυναίκες των χαμηλών κυρίως καστών ή όσες

είναι εκτός κάστας, για να μην στιγματιστούν και περιθωριοποιηθούν κοινωνικά, οδηγούνται σε κατ' οίκον περιορισμό μέχρι τον θάνατό τους. Κάτι βέβαια αντίστοιχο δεν προβλέπεται για τους άνδρες, οι οποίοι είναι πιο ευνοημένοι κοινωνικά.

Σπουδαίοι Ινδοί ενάντια στις κάστες

Ο Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ (1861-1941), Ινδός συνθέτης, συγγραφέας και φιλόσοφος, κάτοχος του Νόμπελ Λογοτεχνίας (1913), αντιτάχθηκε σθεναρά στο σύστημα των καστών.

Ο Μαχάτμα Γκάντι, (1869-1948), Ινδός στοχαστής, πνευματικός ηγέτης και πολιτικός της Ινδίας, υπερασπίστηκε τα δικαιώματα των νταλίτ, φτάνοντας στο σημείο να κάνει

απεργία πείνας για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους.

Οι κάστες στη σημερινή Ινδία

Σήμερα, τα άτομα που ανήκουν σε μια κατώτερη κάστα έχουν χαμηλό εισόδημα και δεν μπορούν να κατέχουν γη και να συναλλάσσονται με τράπεζες. Τα παιδιά στις κατώτερες κάστες πλήττονται από τον αναλφαβητισμό και εργάζονται κάτω από σκληρές συνθήκες. Για τις γυναίκες, το σύστημα της κάστας πολλαπλασιάζει τη φτώχεια και τις σε βάρος τους διακρίσεις.

Στην Ινδία ζουν σήμερα 167 εκατομμύρια νταλίτ, οι οποίοι πέφτουν θύματα κάθε είδους διακρίσεων. Κάνουν τις πιο απαξιωτικές

και ακάθαρτες δουλειές με ακάλυπτα χέρια. Παρ' όλες τις δυσκολίες όμως είναι από τους πιο χαμογελαστούς ανθρώπους στον κόσμο.

Ιερά και τελετουργίες / Προσευχές και διαλογισμός

Η Ινδία είναι κατάσπαρτη από ιερά και ναούς, από τους πιο απλούς βωμούς έως τα πιο εντυπωσιακά κτίσματα. Τα σπουδαιότερα βρίσκονται σήμερα στο νότιο τμήμα της Ινδίας. Ο ιερότερος χώρος του ναού, όπου φυλάσσεται το είδωλο ή το σύμβολο του θεού, είναι συνήθως ένα μικρό κτίσμα. Ο ινδοϊστικός ναός είναι περισσότερο ένα παλάτι-οίκος του θεού, παρά οικοδόμημα για τις συνάξεις του λαού.

Στο είδωλο του θεού αποδίδονται

καθημερινά βασιλικές τιμές. Στις επίσημες γιορτές γίνονται λιτανείες του ειδώλου και άλλες εντυπωσιακές τελετές. Αν και δεν υπάρχει επίσημη υποχρέωση για τον Ινδό να επισκέπτεται τους ναούς, εντούτοις συνηθίζει να πηγαίνει για να δώσει προσφορές, να ζητήσει κάποια χάρη, να εκπληρώσει κάποιο τάμα.

Οι περισσότερες οικογένειες διαθέτουν μια γωνιά ή και ολόκληρο δωμάτιο στο σπίτι τους, όπου τοποθετούν το είδωλο ή το ιδιαίτερο σύμβολο του προστάτη θεού ή και άλλων προσφιλών θεοτήτων ακόμη και εικόνες ιερών προσώπων. Τα σύμβολα ή τα ειδώλια του θεού δέχονται ιδιαίτερες λατρευτικές περιποιήσεις.

Χαρακτηριστικό της ινδοϊστικής λατρείας είναι η έμφαση στον δια-

λογισμό και την περισυλλογή που αναπτύχθηκε με διάφορες ψυχοσωματικές τεχνικές. Σκοπός του διαλογισμού είναι να βοηθήσει τον πιστό να διεισδύσει στο εσωτερικό του εγώ του και να κατακτήσει την αυτοσυνειδησία.

Ο ευλαβής Ινδός, επαναλαμβάνει πολλές φορές την ημέρα –ιδιαίτερα όταν εμφανίζεται ο ήλιος στον ορίζοντα– μια σύντομη προσευχή:

45 / 146 - 147

«Ωμ! Ας αναλογιστούμε το υπέροχο φως του ήλιου που ακτινοβολεί. Είθε να κατευθύνει το νου μας». Σε όλα τα μέρη της Ινδίας και σε όλες τις κάστες, ομάδες αφοσιωμένων πιστών ενός θεού ή θεών συγκεντρώνονται κατά διαστήματα, για να ψάλλουν ύμνους. Ένας άλλος τύπος ομαδικής λατρείας αφορά την απαγγελία ιερών κειμένων, που γίνεται από ειδικά επιτετραμμένους ιερείς.

Στις περισσότερες ινδοϊστικές λατρευτικές εκδηλώσεις δεσπόζουσα θέση κατέχει η μουσική, ενόργανη ή φωνητική. Σε στενή σχέση με τα όσα τελούνται στους ναούς αναπτύχθηκε και ο χορός, που για τους Ινδούς δεν αποτελεί μόνο αισθητική απόλαυση, αλλά και τρόπο συμμετοχής στη λατρεία. Με τον έντονο

συμβολισμό του, ανακαλεί ιστορίες των θεών και ιερά γεγονότα. Στις μεγάλες γιορταστικές λιτανείες συμμετέχουν ομάδες μουσικών και νεαρές χορεύτριες.

Γιάντρα και Μάνταλα

Στα σανσκριτικά η λέξη μάνταλα σημαίνει «κύκλος», ο οποίος παριστάνεται με διάφορα γεωμετρικά σύμβολα στο εσωτερικό του και

ομόκεντρους κύκλους και απεικονίζει ένα θρησκευτικό σύμπαν. Ένα άλλο σύμβολο είναι η γιάντρα, που αποτελείται από μια σειρά τριγώνων στη μέση πολλών ομόκεντρων κύκλων. Ο διαλογιζόμενος στοχάζεται πάνω στα σχέδια των μάνταλα και γιάντρα και μυστικές ρήσεις (μάντρας) προσπαθεί να πετύχει τη λύτρωση, να σταματήσει δηλαδή τη συνέχιση των γεννήσεων και των θανάτων.

Τελετές μύησης

Πρόκειται για τελετουργίες που αποσκοπούν στην επιτυχή μετάβαση από μία φάση ζωής σε μία άλλη και τελούνται από τους Ινδούς με πολλή ευλάβεια. Οι σημαντικότερες σχετίζονται με τη γέννηση και την ονοματοδοσία των παιδιών. Αρκε-

τές οικογένειες και κάστες συνεχίζουν να τηρούν τις παραδοσιακές τελετές, την πρώτη φορά που το παιδί βλέπει τον ήλιο, που γεύεται στερεά τροφή ή που το κουρεύουν. Ιδιαίτερη σημασία έχει η μύηση στην εφηβεία. Με αυτήν τα αγόρια των τριών ανώτερων καστών θεωρείται ότι ξαναγεννιούνται, ονομάζονται διπλογεννημένοι και εντάσσονται επίσημα στην ινδοϊστική κοινότητα.

Γάγγης: ο ιερός ποταμός

Στον Ινδοϊσμό σπουδαίο ρόλο διαδραματίζουν μια σειρά από ιερά αντικείμενα, φυτά, δέντρα, ζώα, βουνά και ιεροί ποταμοί.

Τα Ιμαλάια είναι ιερό βουνό, μέρος του μυθικού βουνού Μερού που θεωρείται το κέντρο και ο ομφαλός της γης. Σε αυτό το μυθικό βουνό έχουν οι θεοί τις κατοικίες τους.

Από τους ποταμούς ιδιαίτερη είναι η σημασία του Γάγγη (στα σανσκριτικά ο ποταμός είναι θηλυκού γένους). Θεωρείται πως είναι το μοναδικό ποτάμι που έχει πρόσβαση και στους τρεις κόσμους: τον παράδεισο, την κόλαση και τη γη. Οι Ινδοϊστές πιστεύουν πως, όταν ο άνθρωπος πλένεται στα νερά του Γάγγη, εξαγνίζεται από τις αμαρτίες, ενώ πολλοί από αυτούς φυ-

λάσσουν νερό από τον ποταμό στα σπίτια τους ως αποτρεπτικό του κακού. Παρά, λοιπόν, το γεγονός ότι ο Γάγγης είναι πλέον εξαιρετικά μολυσμένος, αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής και του πολιτισμού των Ινδών. Χιλιάδες Ινδοϊστές προσέρχονται στον ιερό ποταμό, είτε για να εξαγνιστούν, είτε για να αναζωογονηθούν, είτε για να χρησιμοποιήσουν τα νερά του για τις καθημερινές τους ανάγκες.

Κατά μήκος του ποταμού υπάρχουν ιερές πόλεις. Η πόλη Βαράνασι (Μπενάρες) θεωρείται η πιο ιερή πόλη της Ινδίας, όχι μόνο για τους Ινδοϊστές αλλά και για τους οπαδούς του Βουδισμού, καθώς εκεί κήρυξε για πρώτη φορά ο Σιντάρτα Γκαουτάμα (Βούδας). Στην πόλη υπάρχουν εκατοντάδες ναοί

κτισμένοι στις όχθες του ποταμού, που συχνά πλημμυρίζουν κατά τη διάρκεια της περιόδου των βροχών. Εκτός από τους εξαγνισμούς, στο Βαράνασι τελούνται καθημερινά αποτεφρώσεις νεκρών και οι στάχτες των πτωμάτων ρίχνονται στα νερά του ποταμού, ενώ πολλές φορές στον Γάγγη ρίχνονται και ολόκληρα τα σώματα των νεκρών.

Ινδοϊστές στα νερά του Γάγγη στην ιερή πόλη Μπενάρες

52 / 148

Ιερά ζώα

Η πίστη στη μετενσάρκωση έχει οδηγήσει τους Ινδούς να δείχνουν σεβασμό όχι μόνο σε θεούς και σε ορισμένους ανθρώπους, αλλά και σε ζώα. Ιδιαίτερα ιερό ζώο είναι η αγελάδα. Σε αυτήν βλέπουν τη γενική εικόνα της ευλογίας, της διατροφής και της γενναιοδωρίας. Η αγελάδα με το γάλα της και τα προϊόντα που προέρχονται από αυτό, εξασφαλίζει την επιβίωση του λαού. Ακόμα και τα περιττώματά της που

ξεραίνονται στον ήλιο χρησιμοποιούνται ως καύσιμη ύλη από τους φτωχούς Ινδούς. Ο Γκάντι ονόμασε την αγελάδα σύμβολο της μητρότητας και μητέρα των εκατομμυρίων. Οι περισσότερες αγελάδες κυκλοφορούν ελεύθερες στις πόλεις και τις τείνουν οι πιστοί. Συχνά μάλιστα τους προσφέρουν γιρλάντες από λουλούδια και σαφράν. Για τους περισσότερους Ινδούς απαγορεύεται η βρώση βοδινού κρέατος. Ένα από τα σοβαρότερα αμαρτήματα είναι η θανάτωση της αγελάδας. Στο πέρασμα των αιώνων της έχουν αποδοθεί θρησκευτικοί συμβολισμοί. Τα πόδια της συμβολίζουν τις τέσσερις Βέδες και την παγκόσμια τάξη του σύμπαντος (Ντάρμα), ενώ τα διάφορα μέλη του σώματός της τις κοινωνικές τάξεις. Άλλα ζώα που θεωρούνται ιερά είναι ο πίθηκος και ο ελέφαντας.

Φαντασμαγορικές γιορτές και ιερά προσκυνήματα

Σε όλους τους ναούς τελούνται ετήσιες γιορτές με πολύπλοκο και φαντασμαγορικό τυπικό. Τα είδωλα ή τα σύμβολα της θεότητας οδηγούνται πάνω σε στολισμένα άρματα με πομπή σε ένα γειτονικό ποταμό, όπου τα λούζουν μέσα σε μια πανηγυρική ατμόσφαιρα. Μερικές από τις πιο δημοφιλείς γιορτές είναι οι εξής:

- **Diwali:** Φθινοπωρινή γιορτή των φώτων. Διαρκεί αρκετές μέρες. Σχετίζεται με τους θεούς Ράμα και Κρίσνα και τη θεά Λάξιμι (σύζυγο του Βισνού), θεά του πλούτου και της ευτυχίας. Ανάβονται παντού μικρά φωτάκια και προσφέρονται δώρα.

- **Pongal:** Χειμωνιάτικη γιορτή που παραδοσιακά σχετίζεται με το τέλος της συγκομιδής και συχνά γιορτάζεται με πυροτεχνήματα.
- **Dashera:** Φθινοπωρινή γιορτή με θέμα την ανάμνηση του αγώνα του θεού Ράμα κατά του δαίμονα Ραβάνα. Μεγάλα ομοιώματα του Ραβάνα και των οπαδών του γεμίζονται με εκρηκτικές ύλες και πυρπολούνται με πύρινα βέλη. Σε κάποια μέρη τελούνται παραστάσεις που αφηγούνται την ιστορία από τη Ραμαγιάνα.
- **Holi:** Ανοιξιάτικη γιορτή που σχετίζεται με τον Κρίσνα και την απαλλαγή από τους δαίμονες. Περιλαμβάνει παρελάσεις μεταμφιεσμένων και φωτιές. Χρωματιστές

σκόνες ή χρώματα ρίχνονται μέσα σε ένα πνεύμα ευθυμίας και χαράς.

Γιορτή Holi στο Νέο Δελχί

Ιερές αποδημίες

Πανάρχαιο είναι στην Ινδία το έθιμο των ιερών αποδημιών σε διάφορους ιερούς τόπους. Οι πιστοί συγκεντρώνονται εκεί σε συγκεκριμένο χρόνο του έτους –ίσως για τη γιορτή του τοπικού θεού ή θεάς ή για ανάμνηση κάποιου μυθικού

ή ιστορικού γεγονότος. Στις ιερές αποδημίες συναντώνται πολλές χιλιάδες Ινδοί προσκυνητές από διάφορες απομακρυσμένες περιοχές και έτσι ενισχύουν την ευσέβεια και τη συλλογική τους ταυτότητα. Η πιο γνωστή αποδημία είναι η **Kumb Mela** (mela σημαίνει πανηγύρι) που γίνεται κάθε τρία χρόνια σε προσκυνηματικά κέντρα που βρίσκονται στις όχθες ιερών ποταμών. Άλλο μέρος όπου συρρέουν καθημερινά πλήθη προσκυνητών είναι το **Βαράνασι** που θεωρείται και το κέντρο του κόσμου.

Ιερά κείμενα και παραδόσεις

Πρόκειται για ογκώδεις συλλογές κειμένων και παραδόσεων που διαμορφώθηκαν σε διάστημα σχεδόν δύο χιλιετηρίδων και περιλαμβάν-

νουν, μεταξύ άλλων, τις Βέδες, τις Ουπανισάδες, και τα έπη Μαχαμπαράτα και Ραμαγιάνα. Όλες οι παραδοσιακές ιστορίες και οι διδασκαλίες αυτών των γραφών μεταδίδονται από γενιά σε γενιά από ειδικούς αφηγητές σε δημόσιες απαγγελίες αλλά και διαμέσου της τάξης των βραχμάνων (ιερέων).

Για τους αφηγητές των ιερών γραφών

Μπορεί κανείς να τον δει (τον αφηγητή) κάθε απόγευμα να διαβάζει ένα βαρύ τόμο σε σανσκριτική γλώσσα στημένο πάνω σε ένα ξύλινο αναλόγιο, ή να γέρνει προς το φως της εξώπορτας μερικά παλιά χειρόγραφα από φύλλα φοινικιάς.

Όταν οι άνθρωποι θέλουν να

ακούσουν μια ιστορία, στο τέλος μιας κουραστικής μέρας στα χωράφια, συναντιούνται ήσυχα μπροστά στο σπίτι του τα βράδια, όταν το φεγγάρι φέγγει μέσα από τις φοινικίες. Αυτός είναι απολύτως αυτοσυγκεντρωμένος, γνωρίζοντας απ' έξω τους στίχους τις 24.000 στροφές της Ραμαγιάνα, τις 100.000 στροφές της Μαχαμπαράτα και τις 18.000 στροφές της Μπαγκαβάτ Γκιντά. Αν κρατάει ανοιχτό μπροστά του ένα αντίγραφο του σανσκριτικού κειμένου, το κάνει περισσότερο για να δηλώσει στο κοινό του ότι η αφήγησή του είναι αυθεντική [...]

Ο Pandit (όπως ονομάζεται) είναι ένας άνθρωπος, που έρχεται απ' τα παλιά συνεχίζοντας τις συνήθειες και τη μεταφορά των παραδόσεων χιλιάδων χρόνων... έχει ακλόνητη πίστη στην αξιοπιστία των Βεδών, που

ξεκίνησε να τις μαθαίνει όταν ήταν μόλις επτά ετών. Του πήρε δώδεκα χρόνια να μάθει τέλεια τη μουσική ανάγνωση των Βεδών.

R. K. Narayan, Gods,
Demons and Others

Βραχμάνοι και γκουρού

Βραχμάνοι: μεταδίδοντας την τελετουργική γνώση

Οι βραχμάνοι (ιερείς) δεν είναι υπεύθυνοι μόνο για την απαγγελία των ιερών κειμένων, αλλά και για τις σημαντικές τελετές που αφορούν τις σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους και με τους θεούς. Για παράδειγμα, η τελετή για τη γέννηση εξασφαλίζει την ομαλή είσοδο του νεογέννητου στην κοινωνία· η τελετή του γάμου εγγυάται τη σωστή ένωση του άντρα και της γυναίκας· οι τελετές

που σχετίζονται με τον θάνατο διευκολύνουν τη μετάβαση της ψυχής στον άλλο κόσμο. Επίσης, οι βραχμάνοι κάνουν προσφορές στους θεούς και τους ικετεύουν να συγκροτούν τον φυσικό κόσμο και να ευεργετούν τους πιστούς τους.

Γκουρού: μεταδίδοντας την πνευματική γνώση

Γκουρού αποκαλείται το πρόσωπο που μπορεί να διαφωτίζει τους άλλους και να τους βοηθά να διασχίσουν τον ωκεανό των επαναλαμβανόμενων γεννήσεων, ώστε να αποκτήσουν την ελευθερία τους. Ποιος είναι ικανός γι' αυτό το έργο; Βραχμάνοι ή εξαιρετικά ηθικοί άνθρωποι; Στην πραγματικότητα, το κύρος του γκουρού προέρχεται

περισσότερο από το χάρισμα παρά από την παράδοση της κάστας, την τυπική εκπαίδευση ή ακόμη και την αρετή του. Κάποιοι γκουρού δεν έχουν καμιά κοσμική ή βεδική εκπαίδευση ή είναι εντελώς αμόρφωτοι. Όλοι όμως κατέχουν μια πνευματική γνώση και εμπειρία που τους επιτρέπει να επιδρούν θετικά στους ανθρώπους.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα γκουρού: Anandamayi Maa

Η Anandamayi Maa (1896-1982) γεννήθηκε σε ένα χωριό στο σημερινό Μπαγκλαντές. Δεν είχε μνηθεί ούτε είχε εκπαιδευτεί, όταν ήταν

64 / 151 - 152

νέα, για την ανάληψη οποιασδήποτε θρησκευτικής ευθύνης. Παντρεύτηκε στα 13 της και ζούσε με την οικογένεια του συζύγου της. Για χρόνια βρισκόταν εντελώς απορροφημένη σε μια κατάσταση συνεχούς διαλογισμού, απόμακρη από ό,τι συνέβαινε γύρω της. Στην ηλικία των 26 ετών βίωσε την εμπειρία μιας εσωτερικής κλήσης. Τότε της δόθηκε η δική της μάντρα, δηλαδή μια λέξη, ένας στίχος με τη διαρκή επανάληψη του οποίου μπορούσε να διαλογίζεται.

Όπως πολλοί άλλοι γκουρού, ταξίδεψε πολύ, έκανε μαθητές από όλες τις κάστες και μοιράστηκε μαζί τους εμπειρίες και παρατηρήσεις. Οι συμβουλές της πάνω στην πνευματική πρόοδο των ανθρώπων ήταν απλές και καθόλου απαιτητικές. Τους παρότρυνε να βρίσκουν

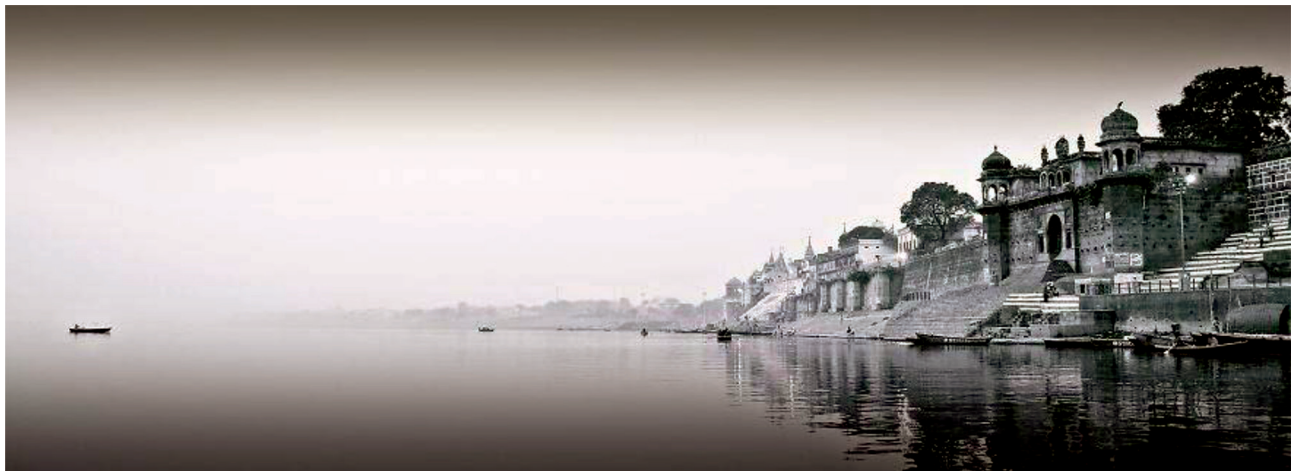
τακτικά χρόνο για να επικοινωνούν με την αλήθεια, να μην είναι προσκολλημένοι στις συνήθειές τους, να υπηρετούν τους άλλους ως εκδηλώσεις του θείου και να αγωνίζονται να κατακτήσουν την ηρεμία. Τους ενθάρρυνε να κάνουν ό,τι είχε κάνει και η ίδια: να ψάλλουν ή να διαλογίζονται και σταδιακά να συνειδητοποιούν την αληθινή τους φύση. Αυτό ήταν το βασικό θέμα της διδασκαλίας της: «η υπέρτατη κλήση κάθε ανθρώπινης ύπαρξης να υψωθεί στην αυτογνωσία. Όλες οι άλλες υποχρεώσεις είναι δευτερεύουσες».

Η Anandamayī Maa μετέδιδε στους ανθρώπους τη γνώση που είχε αποκτήσει μέσω της εμπειρίας της, με τον τρυφερό τρόπο που οι Ινδές μητέρες εκπαιδεύουν τα παιδιά τους. Η ίδια ονόμαζε τον εαυτό

της «ένα μικρό αγράμματο παιδί». Σπουδαία θεωρείται η ανάλυσή της για τον χορό, που τον χρησιμοποιούσε ως μεταφορά για τη σχέση των ανθρώπων με τον Θεό.

Στην Αυτοβιογραφία ενός Γιόγκι ο Paramhansa Yogananda που την συνάντησε, μας περιγράφει τι του είπε η ίδια για τη ζωή της: «Πατέρα, είναι λίγα αυτά που μπορώ να πω». Άπλωσε τα γεμάτα χάρη χέρια της σε μια απολογητική χειρονομία. «Η συναίσθησή μου ποτέ δεν συνδεόταν μ' αυτό το προσωρινό σώμα. Πριν έρθω σ' αυτή τη γη, Πατέρα, **ήμουν το ίδιο**. Σαν μικρό κορίτσι, **ήμουν το ίδιο**. Έγινα γυναίκα, αλλά **ακόμη ήμουν το ίδιο**. Όταν η οικογένεια στην οποία γεννήθηκα κανόνισε να παντρευτώ, **ήμουν το ίδιο** ... Και, Πατέρα, μπροστά σου αυτή τη στιγμή, **είμαι το ίδιο**. Κι ακόμη αν ο

χορός της δημιουργίας θα αλλάξει
γύρω μου μέσα στην αιωνιότητα, **θα
είμαι το ίδιο».**

Βουδισμός

Ο τροχός με τις οκτώ ακτίνες (το οκταπλό μονοπάτι που οδηγεί στη φώτιση): το σύμβολο του Βουδισμού.

Ο Βουδισμός εμφανίστηκε γύρω στο δεύτερο μισό του 6ου π.Χ. αιώνα στη βόρεια Ινδία, στην περιοχή του σημερινού Νεπάλ. Αποτελείται από ένα σύνολο θρησκευτικών προποιθήσεων, φιλοσοφικών αρχών, εθίμων, θεσμών και ηθικών κανόνων, που αποδίδονται στον Βούδα

και σχετίζονται με τη σωτηρία του ανθρώπου.

Οι ίδιοι οι Βουδιστές ονομάζουν το σύστημα που ακολουθούν **Μπούντα-βατσάνα**, δηλαδή μήνυμα του Βούδα και κυρίως **Ντάρμα**, δηλαδή διδασκαλία, απόλυτο νόμο, πρότυπο ζωής.

Πηγή της βουδιστικής διδασκαλίας θεωρείται ο **Σιντάρτα Γκαουτάμα**, που επονομάστηκε **Βούδας**, δηλαδή **φωτισμένος**. Είναι η μοναδική θρησκεία της οποίας ο ιδρυτής δεν παρουσιάστηκε ούτε ως προφήτης ενός Θεού ούτε ως απόστολος, και εκτός από αυτό απέφυγε ρητά να μιλήσει για τον Θεό. Ούτε βεβαίωσε ούτε αρνήθηκε την ύπαρξή του απλώς σιώπησε.

Ο Βούδας υιοθέτησε τα βασικά πιστεύω της ινδικής θρησκείας της

εποχής του: τη μετενσάρκωση και τον νόμο του κάρμα που προσδιορίζει την εξέλιξη κάθε όντος προς το καλύτερο ή το χειρότερο. Αρνήθηκε όμως την ύπαρξη της ψυχής και τις κάστες. Κεντρικός σκοπός του κηρύγματός του είναι η απολύτρωση του ανθρώπου από τον κόσμο της φθοράς και του πόνου που συνεχώς ανακυκλώνεται. Το κύρος του σωτήρα που προσέλαβε και η διδασκαλία του για τη σωτηρία του ανθρώπου, από πολύ νωρίς μεταμόρφωσαν την προσωπικότητα του Βούδα σε θεία ύπαρξη. Μετά τον θάνατο του Βούδα, ο Βουδισμός άρχισε να εξαπλώνεται με γρήγορους ρυθμούς σε όλη την Ασία.

Η ζωή του Σιντάρτα Γκαουτάμα

Ο Σιντάρτα Γκαουτάμα, γεννήθηκε στα μέσα του 6ου αιώνα π.Χ. στο Λουμπίνι του Νεπάλ. Πατέρας του ήταν ο βασιλιάς Σουντοντάνα και

μητέρα του η βασίλισσα Μάγια. Το όνομα Σιντάρτα, σημαίνει εκείνος που πετυχαίνει τον στόχο του. Στη διάρκεια της γιορτής των γενεθλίων του, ένας ερημίτης επισκέφτηκε το παλάτι και προφήτευσε πως το παιδί όταν μεγάλωνε θα γινόταν είτε μεγάλος ηγεμόνας είτε άγιος. Πέντε ημέρες αργότερα, την ημέρα της ονοματοδοσίας, ο Βασιλιάς Σουντοντάνα κάλεσε οχτώ βραχμάνους για να αποκαλύψουν το μέλλον του γιου του. Όλοι επανέλαβαν την προφητεία του ερημίτη αλλά ο νεότερος βραχμάνος ήταν ο μόνος που προέβλεψε ότι ο νεογέννητος πρίγκιπας θα γινόταν ο Βούδας.

Ο πρίγκιπας Σιντάρτα, μεγάλωσε μέσα σε όλες τις πολυτέλειες για τις οποίες φρόντιζε ο πατέρας του, με την προσδοκία ότι μια μέρα ο γιος του θα τον διαδεχτεί. Στην ηλικία

των 16 ετών μάλιστα, τον πάντρεψε με τη Γιασοντάρα, η οποία του χάρισε ένα γιο. Μέχρι την ηλικία των 29, τα πάντα κυλούσαν ήρεμα και ο βασιλιάς Σουντοντάνα ήταν προσεκτικός ώστε ο γιος του να μη γνωρίσει τη δυστυχία. Παρόλα αυτά όμως, ο Σιντάρτα δεν ένιωθε ικανοποιημένος από τη ζωή του.

Μια μέρα, πήρε το άλογό του και αποφάσισε να γνωρίσει τους υπηκόους του. Ο πατέρας του είχε φροντίσει να απομακρυνθούν όλοι οι δυστυχισμένοι, γερασμένοι και άρρωστοι άνθρωποι, ώστε να μην τους συναντήσει ο γιός του. Ωστόσο, ο πρίγκιπας Σιντάρτα συνάντησε έναν γέρο, έναν άρρωστο και έναν νεκρό στην πυρά. Η τριπλή αυτή συνάντηση τον συγκλόνησε κατάβαθα· του δίδαξε τη ματαιότητα της ζωής και τον έκανε να συναισθανθεί

ότι τη ζωή δεν την κυβερνά η επιθυμία και η χαρά, αλλά ο πόνος και ο θάνατος. Ό,τι μέχρι τώρα απολάμβανε, του φάνηκε δίχως νόημα. Βαθιά θλιμμένος από την ανθρώπινη δυστυχία, αποφάσισε πως έπρεπε να βρει έναν τρόπο να σώσει τους ανθρώπους από τον πόνο.

Λίγο αργότερα, η εμπειρία της συνάντησης με έναν ασκητή, του έδειξε ότι υπάρχει δρόμος για σωτηρία και ότι τα βαθιά ερωτήματα της ύπαρξης σχετικά με τη ζωή και τον θάνατο, μόνο η θρησκευτική ζωή μπορεί να τα λύσει. Υπό την επήρεια των συνταρακτικών του εμπειριών πήρε τη μεγάλη απόφαση. Σε ηλικία 29 ετών εγκατέλειψε το παλάτι, τη γυναίκα του και το νεογέννητο παιδί του και έφυγε για την έρημο αναζητώντας την αλήθεια της

σωτηρίας. Για επτά ολόκληρα χρόνια έγινε περιπλανώμενος ασκητής. Αργότερα ο Βούδας διηγήθηκε ως εξής τη μεγάλη του απόφαση:

Έτσι λοιπόν [...]

Ενώ ήμουν στην ακμή της ευτυχισμένης νεότητας,
στο πρώτο άνθος της ζωής,
αντίθετα προς την επιθυμία των γονέων μου,
που θρηνούσαν και έχυναν δάκρυα,
έκοψα τα μαλλιά και τα γένια μου,
ντύθηκα κίτρινα ενδύματα
και έφυγα από την εστία στον ανέσσιο βίο.

Ακολούθησαν και άλλα χρόνια σκληρής άσκησης. Πολλοί ήταν αυτοί που θαύμαζαν τις προσπάθειές του και έγιναν μαθητές του. Οι σκληρές στερήσεις κόντεψαν να οδηγήσουν τον Σιντάρτα στον θάνατο. Τότε συνειδητοποίησε πως

οι ακρότητες δεν προσφέρουν καμία πρόοδο στην πνευματική ζωή και καμία απάντηση στην αναζήτηση της αλήθειας. Έτσι, ανακάλυψε τη **Μέση Οδό**, έναν ισορροπημένο τρόπο ζωής, μακριά από τις ασκητικές υπερβολές.

Στην ηλικία των 35, κατέκτησε τη **Φώτιση**. Με τη Φώτιση, κατανόησε το νόμο που διέπει τις σχέσεις των πραγμάτων μεταξύ τους, απέκτησε πλήρη επίγνωση της αιτίας της δυστυχίας, και συνειδητοποίησε τα βήματα που είναι απαραίτητα για να εξαλειφθεί. Όσα ανακάλυψε τα αποκάλεσε **Τέσσερις Ευγενικές Αλήθειες**. Ο άνθρωπος που κατανοεί αυτές τις αλήθειες μπορεί να απελευθερωθεί από τη δυστυχία. Περιγράφοντας ο ίδιος αργότερα την εμπειρία του στους μαθητές του λέει:

«Αληθινά, εγώ βρήκα τη διδασκαλία την ανεξιχνίαστη, την οποία είναι δύσκολο να τη δεις και να την εννοήσεις, την καθαρή, την έξοχη, η οποία δεν αποκτάται με τον λογικό νου, τη λεπτή, η οποία μόνο από τον σοφό κατανοείται». Από τότε και μετά οι οπαδοί του έπαψαν να τον αποκαλούν με το κανονικό του όνομα και άρχισαν να αναφέρονται σε αυτόν ως τον **Βούδα**, τον **Αφυπνισμένο** ή **Φωτισμένο**.

Για σαράντα περίπου χρόνια ο Βούδας διέσχισε με τους μαθητές του ολόκληρη την περιοχή της μέσης λεκάνης του Γάγγη και έφτασε ως τις υπώρειες των Ιμαλαΐων κηρύττοντας ανεξαιρέτως σε φτωχούς και πλούσιους, σε δικαίους και αδίκους, σε σοφούς και αγράμματους και σε ανθρώπους από όλες τις κά-

στες. Χωρίς να στραφεί εναντίον των καστών, με τη στάση του ουσιαστικά τις κατήργησε. Ένα μεγάλο πλήθος από μαθητές τον ακολούθούσαν. Εξασφάλιζαν την τροφή τους με την επαιτεία και σε αντάλλαγμα πρόσφεραν τη διδασκαλία τους. Ίδρυσε μοναστήρια κοντά σε πόλεις, μέσα σε ιδιωτικά δάση που του τα είχαν παραχωρήσει πλούσιοι οπαδοί και φίλοι του. Στην κοινότητα των μοναχών επικρατούσε πλήρης ισότητα. Η μόνη διαβάθμιση ήταν η αρχαιότητα προσχώρησης των μοναχών στην κοινότητα. Σύντομα ο Βούδας ίδρυσε και τάξη γυναικών μοναχών.

Στην ηλικία των 80, αισθάνθηκε τον επερχόμενο θάνατό του και θέλησε να επιστρέψει στην ιδιαίτερη πατρίδα του. Στο δρόμο της επιστροφής αρρώστησε και σταμάτησε

εξαντλημένος στα περίχωρα μιας πόλης. Στον απαρηγόρητο μαθητή που τον φρόντιζε είπε: «Αρκετά Άναντα, δεν πρέπει να θλίβεσαι και να θρηνείς! Δεν έχω ήδη επανειλημμένως κηρύξει ότι κάθε λύπη και κάθε χαρά μεταβάλλεται και χωρίζεται από μας και σ' άλλα μετατρέπεται; Πώς θα μπορούσε να περιμένει κανείς, ώστε αυτό που γεννιέται, που δημιουργείται, που είναι συνδεδεμένο με αιτίες και προορισμένο για τον θάνατο να μην πεθάνει; Αυτό είναι πράγμα αδύνατο». Τις τελευταίες στιγμές της ζωής του, ο Βούδας ρώτησε τους θλιμμένους μοναχούς του αν είχαν κάποια ερώτηση ή την ανάγκη να τους διασαφηνίσει κάποιο σημείο της διδασκαλίας διώχνοντας κάθε αμφιβολία. Απάντησαν πως δεν είχαν καμία. Τα τελευταία λόγια

του Βούδα ήταν: «Όλα τα σύνθετα πράγματα χάνονται. Αγωνιστείτε επιμελώς για την απελευθέρωσή σας». Στη συνέχεια, ειρηνικά έκλεισε τα μάτια του. Το σώμα του αποτεφρώθηκε και τα εναπομείναντα λείψανά του τοποθετήθηκαν σε στούπες που ανοικοδομήθηκαν προς τιμήν του.

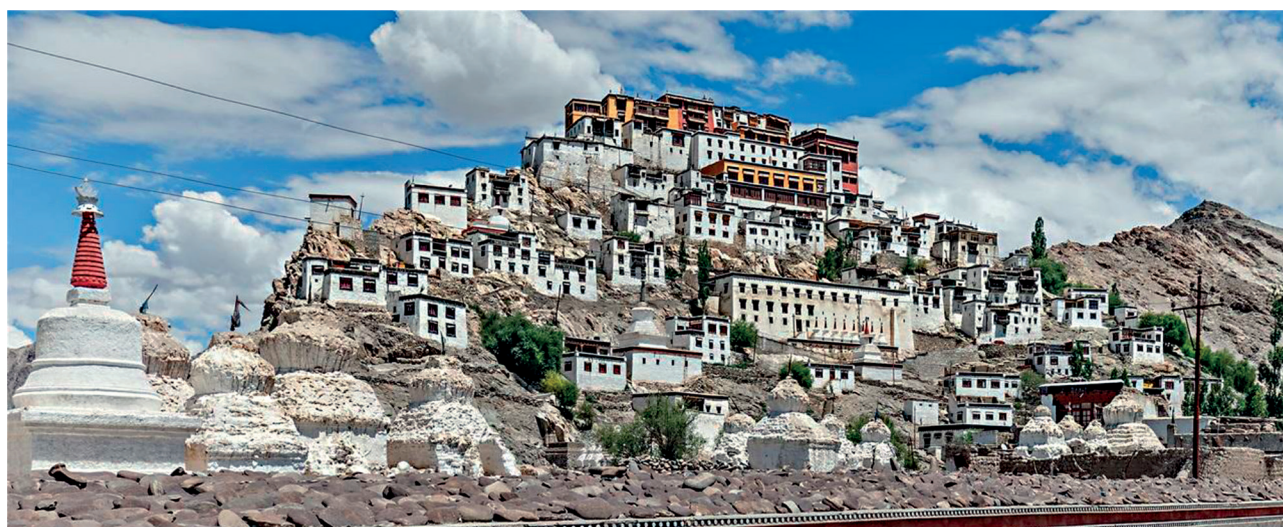
Βουδιστικοί ναοί και αγάλματα

Χαρακτηριστικά δείγματα της βουδιστικής τέχνης σε όλες τις χώρες που επικράτησε ο Βουδισμός είναι οι στούπες. Πρόκειται για μεγαλοπρεπή και θολωτά μνημειακά κτίσματα, συνήθως με σχήμα κώδωνος, λωτού ή χρυσαλλίδας. Σε όλη την κεντρική και ανατολική Ασία δεσπόζουν σε ποικίλους

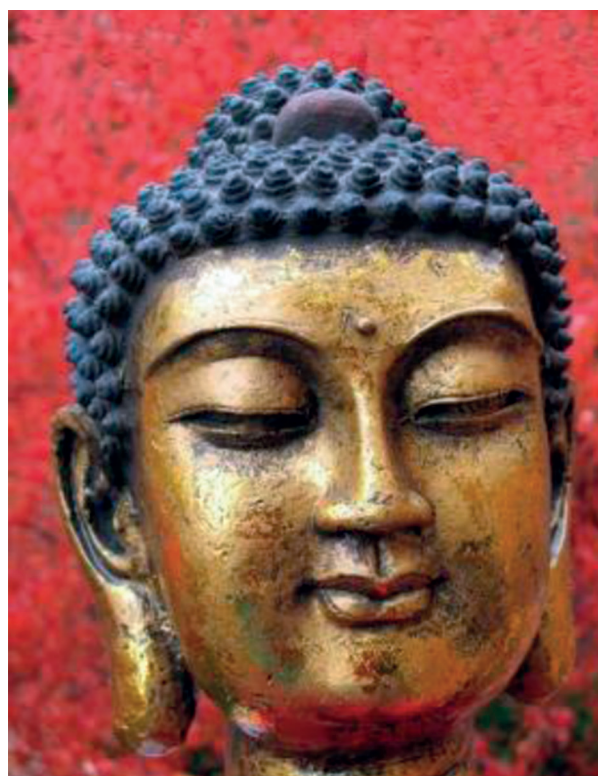
**ρυθμούς εντυπωσιακές και πολυ-
ώροφες παγόδες, καθώς και χα-
ρακτηριστικοί βουδιστικοί ναοί και
μοναστήρια.**

**Η χρυσή στούπα στη Σουεντα-
γκόν (15ος αι.) στο Μυανμάρ είναι
το χρυσό σήμα κατατεθέν του Βου-
δισμού, ένα θρησκευτικό και ταυ-
τόχρονα εθνικό μνημείο. Θεωρείται
ότι χτίστηκε πάνω από τα λείψανα
του Βούδα.**

Βουδιστικό μοναστήρι στο Θιβέτ

Αναρίθμητα είναι τα αγάλματα του Βούδα και σε όλα τα μεγέθη: από τις μινιατούρες που κοσμούν δωμάτια έως τα τεράστια γλυπτά, που στήθηκαν σε περίοπτα μέρη ή

λαξεύτηκαν σε βράχους και βουνά. Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκαν όλα σχεδόν τα υλικά: ξύλο, πηλός, μάρμαρο, πολύτιμοι λίθοι, ορείχαλκος. Επίσης, διαμορφώθηκαν διάφοροι τύποι απεικόνισης του Βούδα: με γαλήνιο χαμόγελο και μεγάλη κοιλιά υποδηλωτική της αφθονίας, σε στάση διαλογισμού, καθισμένου πάνω σε λωτό κ.ά.

Πηγές / κείμενα

Η ιερή γραμματεία του Βουδισμού είναι μια απέραντη περιοχή, μια ολόκληρη βιβλιοθήκη κειμένων, προϊόν επίμονου και διεισδυτικού στοχασμού από τον 1ο αι. π.Χ. έως τον 8ο αι. μ.Χ.: Τριπιτάκα (Τρία καλάθια), Κινεζική Τριπιτάκα, Θιβετιανή γραμματεία.

Η ζωή του βουδιστή

Οι άνθρωποι πρέπει (α) να σέβονται κάθε μορφή ζωής και να αποφεύγουν την οποιαδήποτε βλάβη της, (β) να μην παίρνουν ό,τι δεν τους προσφέρεται, (γ) να απέχουν από κάθε μορφή ασέλγειας, (δ) να μην ψεύδονται και (ε) να μην πίνουν οινοπνευματώδη ποτά.

Οι μοναχοί οφείλουν να τηρούν πέντε ακόμη υποχρεώσεις: (στ) να τρώνε με μέτρο και όχι ύστερα από τις μεσημεριανές ώρες, (ζ) να μην παρακολουθούν χορούς, τραγούδια ή θεατρικές παραστάσεις, (η) να

μη χρησιμοποιούν στεφάνια, αρώματα, κρέμες ή κοσμήματα, (θ) να αποφεύγουν τα ψηλά ή φαρδιά κρεβάτια, (ι) να μη δέχονται ως προσφορά από τους ανθρώπους χρυσό ή ασήμι.

Βασικό ιδανικό και χαρακτηριστικό γνώρισμα του Βουδισμού αποτελεί ο μοναχισμός. Άλλωστε ο ίδιος ο Βούδας υπήρξε ασκητής και ίδρυσε μοναχική αδελφότητα, τη Sangha. Στις βουδιστικές χώρες ο αριθμός των μοναχών ήταν πάντα μεγάλος. Στο Θιβέτ υπήρξαν εποχές, κατά τις οποίες το 1/4 του πληθυσμού ζούσε σε μοναστήρια. Ο μοναχός ονομάζεται bhiksu, δηλαδή επαίτης, ζητιάνος. Η Sangha, η βουδιστική μοναχική κοινότητα, παραμένει ο πυρήνας του βουδιστικού κόσμου και τα μοναστήρια οι πνεύμονες του Βουδισμού.

Ο Βούδας για τους πραγματικούς βραχμάνους

Δε γίνεται κανείς βραχμάνος απ' τις κοτσίδες, ούτε απ' την πατριά, ούτε απ' την κάστα. Όποιος έχει μέσα του την αλήθεια και τη δικαιοσύνη, αυτός είναι καθαρός, αυτός είναι βραχμάνος. Όποιος μένει χωρίς εχθρότητα ανάμεσα σ' αυτούς που είναι εχθρικοί, ήρεμος ανάμεσα σ' αυτούς που κραδαίνουν ραβδιά, χωρίς προσκόλληση ανάμεσα σ' αυτούς που προσκολλώνται στα αντικείμενα των αισθήσεων, αυτόν τον αποκαλώ βραχμάνο.

Vinayapitaka / το καλάθι της μοναστικής πειθαρχίας

Λατρευτικές πρακτικές

Από χώρα σε χώρα και κυρίως από σχολή σε σχολή, εμφανίζονται πολλές ιδιοτυπίες στη λατρευτική ζωή του Βουδισμού. Η αντιπροσωπευτικότερη μορφή της βουδιστικής θρησκευτικότητας είναι ο διαλογισμός και ο αυτοβυθισμός, μια μέθοδος που ο Βουδισμός κληρονόμησε από την ινδική παράδοση και την ανέπτυξε ιδιαίτερα. Υπάρχουν βουδιστικές τελετουργίες στις οποίες οι συμμετέχοντες, καθώς διαλογίζονται, χρησιμοποιούν μάνταλα και μάντρας, τυποποιημένες δηλαδή ιερές φράσεις που συμπυκνώνουν μια αλήθεια. Για να γίνει σωστά ο διαλογισμός, απαιτείται η υπακοή σε έναν πεπειραμένο διδάσκαλο, γκουρού ή λάμα, που έχει παραλάβει αυτήν τη γνώση από άλλους γκουρού.

Η ευσέβεια και η λατρεία των Βουδιστών στρέφεται σε τρία κυρίως πράγματα: τα ιερά λείψανα, το ιερό δέντρο «μπόντι» και το άγαλμα του Βούδα. Και τα τρία δεσπάζουν σε κάθε βουδιστικό μοναστήρι.

Η δοξολογική αναφορά του ονόματος του Βούδα αποτελεί την αφιετηρία κάθε λατρευτικής εκδήλωσης. Ως έκφραση ευσέβειας προσφέρονται λουλούδια, φώτα (καντήλια, κεριά), τροφές, ποτά και άλλα χρήσιμα πράγματα για τους μοναχούς.

**Βασικό στοιχείο της βουδιστικής
ευσέβειας είναι η απαγγελία ιερών
κειμένων και η προσεκτική ακρόα-
ση κηρυγμάτων.**

Ο Δαλάι Λάμα

90 / 157 - 158

Δαλάι Λάμα είναι ο τίτλος που δίνεται στον έναν από τους δύο ηγέτες του Θιβετιανού Βουδισμού. Ο σημερινός 14ος Δαλάι Λάμα, είναι ο Τεντζίν Γκιάτσο, που κέρδισε το Νόμπελ Ειρήνης το 1989 και είναι γνωστός για τον διαρκή του αγώνα υπέρ των Θιβετιανών μετά την κινεζική κατοχή, μέσα και έξω από το Θιβέτ. Έχει ταξιδέψει σε όλο τον κόσμο, υποστηρίζοντας την ανάγκη για την ευημερία των Θιβετιανών, διδάσκοντας Θιβετιανό Βουδισμό και μιλώντας για τη σημασία της συμπόνιας ως πηγής για μια ευτυχισμένη ζωή.

Δαλάι Λάμα (Tenzin Gyatso)

Όσο περισσότερο κατανοούμε ο ένας τη νοοτροπία του άλλου, τόσο πιο πολλά μπορούμε να μάθουμε ο ένας για τον άλλον. Και τόσο ευκολότερα μπορούμε να αναπτύξουμε τον σεβασμό και την ανεκτικότητα στη δική μας ζωή και στη συμπεριφορά μας προς αλλήλους. Αυτό οπωσδήποτε θα βοηθήσει στην αύξηση της ειρήνης και της φιλίας ανά τον κόσμο.

Γιορτές – προσκυνήματα

Οι περισσότερες μέρες που συμπίπτουν με πανσέληνο έχουν ορισθεί ως βουδιστικές γιορτές και είναι αφιερωμένες στην ανάμνηση ενός γεγονότος της ζωής του Βούδα ή της ιστορίας του Βουδισμού.

Π.χ. η γιορτή **Βεσάκα** είναι αφιερωμένη στην ανάμνηση της γέννησης και του φωτισμού του Βούδα.

Προσφιλείς στους Βουδιστές είναι επίσης οι αποδημίες σε ιερούς τόπους, οι οποίες θεωρούνται ότι προσφέρουν πολλά ευεργετήματα στους προσκυνητές. Κατά την παράδοση, ο ίδιος ο Βούδας όρισε ως προσκυνήματα για τους πιστούς του τη γενέτειρά του, το Λουμπίνι του Νεπάλ, το ήρεμο πάρκο των ελαφιών κοντά στο Μπενάρες όπου κήρυξε πρώτη φορά κ.ά. Εκτός από τα προσκυνήματα στην Ινδία, στις διάφορες χώρες όπου επικρατεί ο Βουδισμός τα φημισμένα βουδιστικά μοναστήρια προσελκύουν χιλιάδες πιστούς.

Αποφθέγματα του Βούδα

- Ζήσε τη ζωή σου με τον ίδιο τρόπο που θα ήθελες τα παιδιά σου να ζήσουν τη δική τους.
- Δεν θα τιμωρηθείς για το θυμό σου, θα τιμωρηθείς από το θυμό σου.
- Το να κρατάς θυμό είναι σαν να αρπάζεις ένα αναμμένο κάρβουνο για να το πετάξεις σε κάποιον. Αυτός που καίγεται είσαι εσύ.
- Να μη βυθίζεσαι στο παρελθόν, να μην κάνεις όνειρα για το μέλλον, να επικεντρώνεις τη σκέψη σου στην παρούσα στιγμή.
- Να είσαι ανοιχτός, και η ζωή θα είναι πιο εύκολη. Ένα κουταλάκι αλατιού σε ένα ποτήρι νερό κάνει το νερό να μην πίνεται. Ένα κουταλάκι αλατιού σε μια λίμνη δεν έχει καμιά σημασία.

- Το κακό που κάνεις μένει σε σένα.
Το καλό που κάνεις επιστρέφει σε
σένα.

95 / 158 - 159

Οι έξι τυφλοί (λαϊκή ινδική αφήγηση από το Lokaprajna ptisutra)

Σε ένα χωριό της Ινδίας ζούσαν ένας τυφλός μαχαραγιά και πέντε σοφοί άνθρωποι, επίσης τυφλοί. Οι συγχωριανοί τους τους σέβονταν και τους βοηθούσαν. Επειδή ήταν τυφλοί και δεν μπορούσαν να δουν με τα μάτια τους τον κόσμο, χρησιμοποιούσαν όλες τις άλλες αισθήσεις τους και κυρίως τη φαντασία τους. Επίσης χρησιμοποιούσαν τα μάτια των άλλων, γι' αυτό άκουγαν προσεκτικά τις ιστορίες που τους έλεγαν. Άκουγαν και όσους είχαν ταξιδέψει σε μακρινές χώρες. Έτσι μπορούσαν να γνωρίσουν τον κόσμο και τη ζωή έξω από τον τόπο τους.

Οι πέντε σοφοί άκουγαν με ενδιαφέρον όλες τις ιστορίες, αλλά κυρίως

εκείνες που αφορούσαν ελέφαντες. Ο πρώτος τυφλός φανταζόταν τον ελέφαντα σαν έναν τεράστιο βράχο. Ο δεύτερος τον φανταζόταν σαν έναν τεράστιο κορμό δέντρου, ο τρίτος πίστευε ότι μοιάζει με μεγάλο φίδι, ο τέταρτος με ιπτάμενο χαλί και ο πέμπτος με χοντρό σωλήνα.

Μια μέρα ένας ελέφαντας μπήκε με βήμα βαρύ στο χωριό και στάθηκε στην πλατεία. Όλοι έτρεξαν να δουν αυτό το τεράστιο και θορυβώδες πλάσμα φωνάζοντας: «Ένας ελέφαντας! Ένας ελέφαντας!» Ο μαχαραγιάς, μαζί με τους πέντε τυφλούς σοφούς, έφτασε στην πλατεία και ζήτησε να του τον περιγράψουν. Οι τυφλοί προχώρησαν για να δουν με τα μάτια της αφής το πλάσμα για το οποίο συζητούσαν και σκέφτονταν τόσο καιρό, και άρχισαν να το αγγίζουν. Ο πρώτος ψηλάφισε την

πλευρά του τεράστιου ζώου. «Ο ελέφαντας είναι ένας πολύ ψηλός βράχος με σκληρή επιφάνεια!» δήλωσε. Ο δεύτερος άντρας άγγιξε τα πόδια του ελέφанта. «Είναι όπως τον φανταζόμουν, ένας τεράστιος κορμός δέντρου!» αναφώνησε. Ο τρίτος έπιασε την ουρά του. «Ο ελέφαντας είναι ένα τεράστιο φίδι», είπε. Ο τέταρτος τυφλός έπιασε το τεράστιο αυτί του ελέφанта. «Πιστεύω ότι ο ελέφαντας είναι ένα μαγικό χαλί που μπορεί να πετάξει πάνω από τα βουνά και τα δάση!» δήλωσε ικανοποιημένος. Ο πέμπτος, που κατά σύμπτωση έπιασε την προβοσκίδα, απέρριψε όλα όσα είπαν οι προηγούμενοι και υποστήριξε ότι όλοι έκαναν λάθος και ότι στην πραγματικότητα ήταν ένας μεγάλος ελαστικός σωλήνας.

Ο μαχαραγιάς, που δεν μπορούσε

να βγάλει άκρη, άκουσε έναν πιτσιρίκο να λέει: «Την αλήθεια θα τη βρεις, αν τη θέση σου αλλάξεις!» Τότε οι πέντε τυφλοί άλλαξαν θέσεις. Και τότε άρχισαν να μην είναι τόσο σίγουροι και να προβληματίζονται, ώσπου κατάλαβαν ...

«Ο καθένας μας είχε ακουμπήσει μόνο ένα μέρος του ζώου και είδε αυτό που ήθελε να δει», είπε ο ένας. «Ο καθένας αναγνώρισε αυτό που σκεφτόταν από πριν», είπε ο άλλος. «Για να μάθουμε ποια είναι η αλήθεια, θα πρέπει να συνδέσουμε όλα τα κομμάτια», είπε ο τρίτος, κι έτσι συνέχισαν να συζητούν στο δρόμο για το σπίτι.

Ο μαχαραγιάς χαμογέλασε ευχαριστημένος, γιατί αναγνώρισε για άλλη μια φορά πόσο σοφοί ήταν οι πέντε τυφλοί που συνειδητοποίησαν ότι για να καταλάβουν την αλήθεια για τον

ελέφαντα έπρεπε να δουν τόσο με τα δικά τους μάτια όσο και με τα μάτια του άλλου.

Chimo Iwagami, τέως πρόεδρος της βουδιστικής Ομοσπονδίας

Για τον Βουδισμό, το θεμέλιο της πραγματοποίησης της ειρήνης δεν έγκειται στην ισορρόπηση δυνάμεων, αλλά στην υπερνίκηση του φυσικού μας ενστίκτου να σκεπτόμαστε με όρους «εμείς και αυτοί».

Θρησκείες της Κίνας

Ο Κομφουκισμός και ο Ταοϊσμός γεννήθηκαν γύρω στον 6ο π.Χ. αιώνα και από τότε δέσποσαν στο θρησκευτικό και κοινωνικό στερέωμα της Κίνας. Ιδρυτής του πρώτου ήταν ο Κομφούκιος και του δεύτερου ο Λάο-Τσε.

Κομφούκιος

Η ζωή του (551 π.Χ. – 479 π.Χ.)

Ο Κομφούκιος γεννήθηκε στην πόλη Τσού-φου, στην κινεζική επαρχία Σαντόνγκ, σε μια περίοδο κοινωνικής αναρχίας και αβεβαιότητας. Ο πατέρας του ήταν ένας σοβαρός και γενναίος άνθρωπος με ευγενική καταγωγή. Ο Κομφούκιος

ήταν μόλις τριών ετών, όταν πέθανε ο πατέρας του κι αναγκάστηκε να καλλιεργήσει τις ικανότητές του προκειμένου να αντιμετωπίσει την ανέχεια.

Παντρεύτηκε στα δεκαεννιά του χρόνια και απέκτησε έναν γιο και μία κόρη. Εργάστηκε ως υπάλληλος σε δημόσιες θέσεις (υπεύθυνος αποθηκών και επιθεωρητής δημοσίων αγροκτημάτων). Στα είκοσιτρία του χρόνια έχασε τη μητέρα του και αποσύρθηκε τρία χρόνια για να την πενθήσει. Το διάστημα αυτό ήταν μια περίοδος περισυλλογής και σπουδής. Αργότερα άρχισε να παραδίδει μαθήματα, με τα οποία απέκτησε σύντομα φήμη και διασυνδέσεις με αριστοκρατικούς κύκλους.

Το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του το αφιέρωσε στη μελέτη, στη

διδασκαλία και στα ταξίδια. Πολλοί νέοι συγκεντρώθηκαν κοντά του για να σπουδάσουν ιστορία, φιλοσοφία, ηθική και τις θεμελιώδεις αρχές σχετικά με τη διοίκηση και την κοινωνική συμπεριφορά. Λέγεται ότι οι μαθητές του έφταναν τους 3.000. Ο Κομφούκιος δεν έζησε με τους μαθητές του σε κοινότητα, όπως ο σύγχρονός του Βούδας στην Ινδία, κέρδισε όμως την αφοσίωση και τον σεβασμό τους. Βασική του μέθοδος διδασκαλίας ήταν οι ερωταποκρίσεις.

Ο Κομφούκιος δεν ίδρυσε νέα θρησκεία. Από πολύ νωρίς στη ζωή του κατάλαβε, ότι η μοναδική σωτηρία για τη ζωή των ανθρώπων ήταν η ριζική μεταρρύθμιση του συστήματος διακυβέρνησης της χώρας. Η εξουσία έπρεπε να περιέλθει στα χέρια φωτισμένων ηγετών και

οι κρατικές υπηρεσίες να εκτελούνται από ηθικούς και ευσυνείδητους υπαλλήλους. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού ο Κομφούκιος θεώρησε αναγκαία τόσο την αναζωπύρωση των παλιών παραδόσεων και εθίμων, που είχαν ατονήσει, όσο και την αποκατάσταση του ιερού κοινωνικού οργανισμού της αρχαίας εποχής.

Με μια μικρή ομάδα μαθητών του ταξίδεψε για δεκατέσσερα ολόκληρα χρόνια σε κινεζικά κρατίδια και έκανε επισκέψεις σε διάφορους ηγεμόνες επιδιώκοντας να τους επηρεάσει. Ήταν πια 67 ετών, όταν κλήθηκε να βοηθήσει στη διακυβέρνηση της χώρας. Οι μειωμένες του όμως δυνάμεις δεν του το επέτρεψαν. Έτσι, κατέφυγε στη διδασκαλία με σκοπό την αναμόρφωση και την ταξινόμηση του υλικού που είχε

μαζέψει. Ο ίδιος έδωσε το διάγραμμα της ζωής του με αυτά τα λόγια: «Στα δεκαπέντε μου χρόνια έβαλα την καρδιά μου στη σπουδή. Στα τριάντα είχα σταθεροποιηθεί γερά. Στα σαράντα δεν είχα πια αμφιβολίες. Στα πενήντα γνώριζα το θέλημα του Ουρανού. Στα εξήντα ήμουν έτοιμος να το αποδεχτώ. Στα εβδομήντα μπορούσα να ακολουθώ τις επιθυμίες της καρδιάς μου, χωρίς να καταπατώ το δίκαιο» (Ανάλεκτα 2, 4).

Το 482 π.Χ. έχασε τον μοναχογιό του και τον επόμενο χρόνο τον αγαπημένο του μαθητή, απώλειες που του στοίχισαν ιδιαίτερα. Τρία χρόνια μετά, στα 73 του, πέθανε κι ο ίδιος. Τον έθαψαν στη γενέτειρά του Τσου φου και πολλοί αφοσιωμένοι μαθητές του τον θρήνησαν επί τρία χρόνια.

Χρειάστηκαν μερικοί αιώνες για να αναγνωρισθεί η διδασκαλία του Κομφούκιου. Από το 141 π.Χ. με διάταγμα του κινέζου αυτοκράτορα ο Κομφουκιανισμός έγινε επίσημη θρησκεία και φιλοσοφία του κράτους. Το 59 μ.Χ. με αυτοκρατορικό διάταγμα ο Κομφούκιος έγινε αντικείμενο θρησκευτικής λατρείας. Με την πάροδο των αιώνων ανεγέρθηκαν ιερά σχεδόν σε κάθε πόλη προς τιμήν του μεγάλου δασκάλου. Από τότε έως το 1912 η διδασκαλία του Κομφούκιου καθόριζε τους επίσημους θεσμούς της κινεζικής αυτοκρατορίας.

Η διδασκαλία του

Οι διδασκαλίες του Κομφούκιου είναι συγκεντρωμένες στα **Ανάλεκτα, μια συλλογή από σκέψεις και απαντήσεις του σε ερωτήματα, που επιμελήθηκαν οι μαθητές του –πιθανόν και μαθητές των μαθητών του. Ο Κομφούκιος θεωρούσε την ανθρώπινη φύση αφετηριακά καλή, η οποία όμως χρειάζεται να διαπαιδαγωγηθεί για να καλλιεργήσει αυτήν τη φυσική της αγαθότητα. Επιδιώκοντας να διαμορφώσει ανθρώπους ευγενείς και αξιοπρεπείς, το βασικό του ενδιαφέρον ήταν οι αρμονικές σχέσεις των ανθρώπων. Η κατεξοχήν αρετή για τον Κομφούκιο είναι η ανθρωπιά, με την οποία συνδέονται άμεσα: α) η δικαιοσύνη, β) ο υϊκός σεβασμός, γ) η αδελφική στοργή, δ) η πιστότη-**

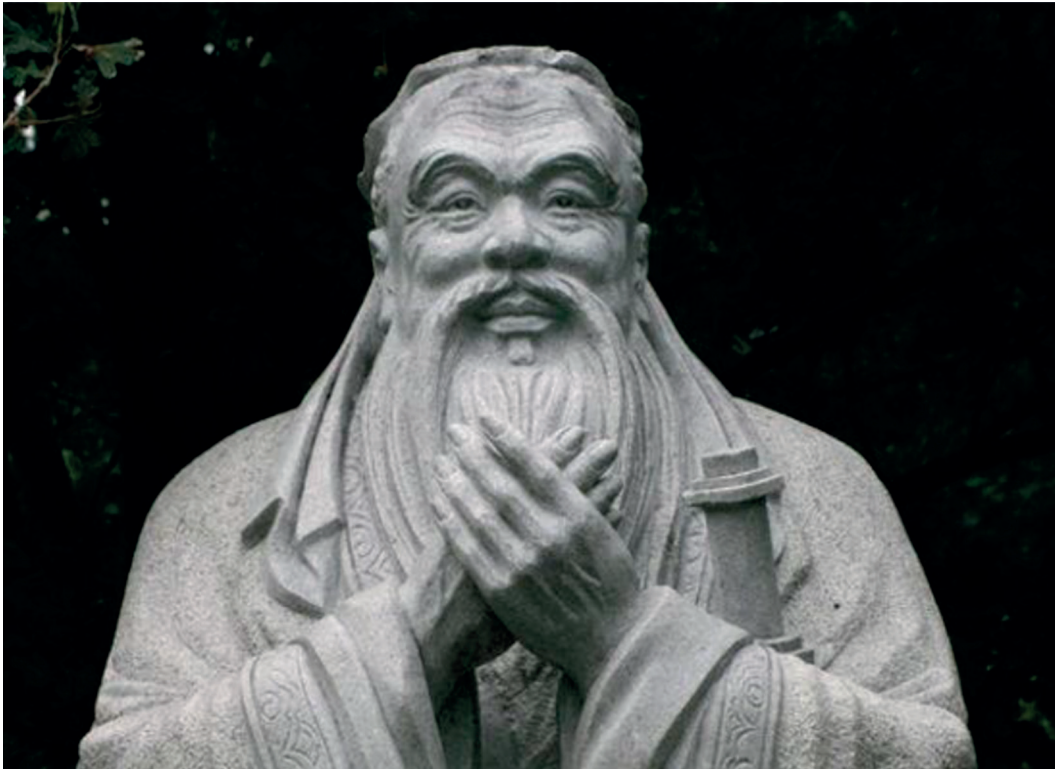
τα και η αμοιβαιότητα στις σχέσεις, που καθορίζεται από την προτροπή: «Μην κάνεις στους άλλους ό,τι δε θα ήθελες να κάνουν σε σένα» και ε) οι ευγενικοί τρόποι. Οι αρετές αυτές αποτελούν γνώμονα για την ορθή συμπεριφορά στις πέντε βασικές ανθρώπινες σχέσεις: ηγεμόνα με υπηρέτη, πατέρα και γιου, άντρα και γυναίκα, γέρου και νέου, φίλου προς τον φίλο.

Ο Κομφούκιος δεν μπορεί να θεωρηθεί θρησκευτικός ηγέτης, αλλά ηθικοδιδάσκαλος. Αντιμετώπισε τη θρησκεία ως απαραίτητο στοιχείο για την τάξη μέσα στο κράτος και την κοινωνία. Αποδέχθηκε την πατροπαράδοτη κινεζική ευσέβεια, με τη βεβαιότητα ότι υπάρχει στο σύμπαν μια υπέρτατη δύναμη που στηρίζει τη δικαιοσύνη και την αρμονία, και στερέωσε τη διάχυτη

κινεζική πίστη στον Ουρανό και τα προγονικά πνεύματα. Ο Ουρανός, ως υπέρτατη ύπαρξη, καθορίζει τις ηθικές εντολές για τους ανθρώπους και τον σκοπό και τον προορισμό του κόσμου. Αυτόν τον δρόμο του Ουρανού (Τάο) οφείλουν να βαδίζουν όλοι οι άνθρωποι. Αληθινή ζωή σημαίνει ζωή με το θέλημα του Ουρανού. Άλλωστε ο Κομφούκιος πίστευε ότι από τον Ουρανό είχε λάβει κι ο ίδιος την αποστολή του.

Από τα Ανάλεκτα του Κομφούκιου

- Ο Τσι Τσαγκ ρώτησε τον Κομφούκιο για την τέλεια ανθρωπιά [ρεν]. Είπε ο Κομφούκιος: «Όποιος μπορεί να πραγματώνει οπουδήποτε τις Πέντε Αρετές, είναι τέλειος άνθρωπος». Παρακάλεσε να τις ακούσει. Είπε ο Κομφούκιος: «Σεβασμός, γενναιοδωρία, ειλικρίνεια, εξυπνάδα, ευσπλαχνία: Σεβαστικός; Δεν ταπεινώνεσαι. Γενναιόδωρος; Κερδίζεις το πλήθος. Ειλικρινής;

Σ' εμπιστεύονται οι άνθρωποι. Έξυπνος; Επιτυγχάνεις πολλά. Ευσπλαχνικός; Αρκεί αυτό για να 'χεις στην υπηρεσία σου άλλους».

- «Ο άριστος είναι σταθερός γιατί έχει αρχές, όχι γιατί έχει πείσμα».
- «Ό,τι αναζητεί ο άριστος στον εαυτό του, ο μικρός άνθρωπος το αναζητεί στους άλλους».

Μνημεία

Τα κτήρια του Κομφουκισμού είναι αφιερωμένα κυρίως στη μνήμη του Κομφούκιου. Η πόλη Τσού-φου είναι γεμάτη με πολιτιστικά κειμήλια, από τα οποία τα πιο γνωστά είναι ο Ναός του Κομφούκιου, το Νεκροταφείο του Κομφούκιου και η Οικογενειακή Έπαυλη του Κομφούκιου. Πρόκειται για μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Λάο-Τσε

Η ζωή του (6ος αι. π.Χ.)

Πρόκειται για μια θρυλική κινεζική προσωπικότητα του 6ου αι. π.Χ. και το όνομά του σημαίνει ο γερο-διδάσκαλος. Είναι τόσο λίγα και αμφιλεγόμενα τα στοιχεία που

αναφέρονται σχετικά με τη ζωή του, ώστε να αμφισβητείται το αν υπήρξε ιστορικό πρόσωπο. Ωστόσο, οι περισσότεροι μελετητές δέχονται ότι ο πυρήνας του βιβλίου Τάο Τε Τσινγκ ή Κινγκ, που συνδέθηκε με το όνομά του πρέπει να αποδοθεί σε μια πολύ σημαντική ιστορική μορφή, την οποία ταυτίζουν με τον Λάο-Τσε.

Στη βιογραφία του που συντέθηκε γύρω στο 100 π.Χ., λέγεται ότι γεννήθηκε το 604 π.Χ. σε ένα χωριό της επαρχίας Χου, στη νότια Κίνα. Είχε θέση αρχειοφύλακα, ίσως ιστοριογράφου, στο παλάτι. Απογοητευμένος από την παρακμή του αυτοκρατορικού οίκου εγκατέλειψε στα γεράματά του τη θέση και την πατρίδα του και έφυγε προς τα δυτικά της Κίνας. Κατά τη βιογραφία του, στο φυλάκιο των συνόρων ο

αξιωματικός της φρουράς τον παρακάλεσε, προτού να εγκαταλείψει τη χώρα, να του αφήσει γραπτή τη διδασκαλία του. Ο γερο-διδάσκαλος εκπλήρωσε την επιθυμία του αξιωματικού και έγραψε ένα βιβλίο σε δύο τμήματα, στο οποίο ανέπτυξε τη διδασκαλία του για το Τάο και την Τε σε 5000 λέξεις. Έπειτα έφυγε και κανείς δε γνωρίζει τι απέγινε. Παραδόσεις αναφέρουν ότι έζησε ως ερημίτης μέχρι τα βαθιά γεράματα. Ωστόσο, όσο ομιχλώδης είναι η ιστορία του, τόσο λαμπερό εμφανίζεται το πρόσωπό του μέσα στους ταοϊστικούς θρύλους. Στις κινεζικές απεικονίσεις παρουσιάζεται σαν γέρος με πρόσωπο μικρού παιδιού. Ο θρύλος τον θέλει να γεννιέται ώριμος γέροντας. Η μορφή του Λάο-Τσε δεν έπαψε να είναι σεβαστή σε όλα τα στρώματα της κινεζικής

115 / 162 - 163

κοινωνίας. Για τον λαό έγινε άγιος και θεοποιήθηκε. Μια επιγραφή του 165 μ.Χ. τον περιγράφει «συναιώνιο με τα φωτεινά σώματα», δηλαδή τον ήλιο, τη σελήνη, τα άστρα.

Το βιβλίο που «έγραψε» είναι το περίφημο **Τάο-τε-Τσινγκ** ή **Κινγκ**, το πιο βαθύ και αινιγματικό κείμενο της κινεζικής γραμματείας. Είναι γραμμένο σε έμμετρο και πεζό συγχρόνως λόγο με απλή και λακωνική έκφραση και διαιρείται σε 81 κεφάλαια. Στο βιβλίο συγκεντρώνεται η αποφθεγματική σοφία των προηγούμενων διδασκάλων για το Τάο και γίνεται πλούσια χρήση της λαϊκής θυμοσοφίας.

Η διδασκαλία του Τάο

Το σύμβολο του γιανγκ και γιν που παίζει σπουδαίο ρόλο στην κινεζική σκέψη.

Δεν υπάρχει αντίστοιχη ελληνική λέξη για τη μετάφραση του όρου Τάο. Το Τάο είναι αθέατο, άφατο, ασύλληπτο, απρόσωπο. Όλα δημιουργούνται από το Τάο και επιστρέφουν σε αυτό.

Επίσης, υπάρχουν κάποιες αρχέγονες δυνάμεις, το Γιανγκ και το

Γιν, οι οποίες είναι αντίθετες, αλλά αλληλοσυμπληρώνονται. Οι δυνάμεις αυτές είναι η φωτεινή και η σκοτεινή δύναμη, το θετικό και το αρνητικό, το αρσενικό και το θηλυκό, ο ουρανός και η γη, το χρονικό και το τοπικό. «Ένα μέρος γιν και ένα μέρος γιαγκ, αυτό είναι το Τάο». Από την κίνηση και την αντίθεση του γιαγκ και του γιν προήλθε το κάθε τι στον κόσμο.

Ο Λάο-Τσε κράτησε αρνητική στάση στη γνώση, τη δράση, τη δόξα, τον πλούτο. Αναγνωρίζοντας ότι υπάρχει μια απόλυτη ενότητα στο σύμπαν, ακολούθησε μια ασκητική στάση. Η απλότητα γι' αυτόν είναι το ιδανικό. Θέλει τον άνθρωπο ταπεινό, πράο κι ευχαριστημένο με τα λίγα. Η στάση που προτείνει είναι

αυτή της απάθειας και ησυχίας. Η επιστροφή στη φύση και η εγκατάλειψη του τεχνητού και συμβατικού πολιτισμού θα οδηγήσει τα πράγματα και τις συνθήκες του κόσμου να κυβερνώνται από μόνα τους, ήρεμα και αυθόρμητα. Η περίφημη θέση του, το γου γουέι (απραξία), θα μπορούσε να συνοψιστεί στην παρότρυνση «μην κάνεις τίποτε» ή «κάνε το κάθε τί μην κάνοντας τίποτε».

Αμφισβήτησε τη σημασία της ανθρώπινης σοφίας και της πολιτικής επιβολής, εξύμνησε το αυθόρμητο, το φυσικό. Το ιδεώδες των ταοϊστών ήταν μια μικρή πολιτεία-κράτος που δεν κάνει πολέμους. Έδειξε το παράλογο, τη ματαιότητα και τους κινδύνους που κρύβονται πίσω από τον εγωισμό, τους τύπους και την υπερβολική οργάνωση.

Από το Τάο Τε Τσινγκ ή Κινγκ

Έχω τρεις θησαυρούς και τους
φυλάω καλά.

Ο πρώτος είναι η συμπόνια,
ο δεύτερος η λιτότητα, και ο τρίτος
να μην είμαι πρώτος και καλύτερος.

Μονάχα ο συμπονετικός μπορεί να
είναι γενναίος

και όποιος είναι λιτός μπορεί να είναι
γενναιόδωρος

και μόνον όποιος δεν τολμά να πάρει
την πρώτη θέση

μπορεί να γίνει πρώτος στο κράτος.

Σήμερα οι άνθρωποι είναι γενναίοι

χωρίς να είναι συμπονετικοί,
γενναιόδωροι χωρίς να είναι λιτοί

και ορμούν μπροστά χωρίς να

συλλογίζονται τους πίσω.

Αυτός είναι ο δρόμος του θανάτου.

Ο συμπονετικός άνθρωπος νικά στις

μάχες του

και σώζει ό,τι υπερασπίζεται με αγάπη.

Όταν γεννιέται ο άνθρωπος είναι
τρυφερός και αδύναμος,
όταν πεθαίνει είναι σκληρός και
αλύγιστος.

Έτσι είναι όλα τα πράγματα.
Τα δέντρα και τα φυτά όσο ζουν είναι
ευλύγιστα και τρυφερά
κι όταν πεθαίνουν γίνονται ξερά και
σκληρά.

Το σκληρό και το αλύγιστο
είναι σύντροφοι του θανάτου.
Το τρυφερό και το αδύνατο
είναι σύντροφοι της ζωής.
Το αλύγιστο όπλο σπάει
και το σκληρό δέντρο θα κοπεί.
Γι' αυτό ό,τι είναι σκληρό και μεγάλο
θα ριχτεί κάτω,
κι ό,τι είναι ευλύγιστο και αδύνατο
θ' ανέβει ψηλά.

Δώσε παντού ζωή και τροφή. Ό,τι δημιουργείς μη το κατέχεις. Μη προσδοκάς ανταμοιβή απ' ό,τι ωφελείς. Γίνε οδηγός, μην είσαι αφέντης. Αυτή είν' η αληθινή αρετή.

聖人

Η λέξη σοφός στα κινέζικα

Κομφούκιος και Λάο Τσε: δυο αλληλοσυμπληρούμενες πλευρές του κινεζικού χαρακτήρα

Όσο διαφορετικούς δρόμους κι αν ακολουθούν οι ιδέες του Κομφούκιου και του Λάο-Τσε, εντούτοις, και οι δύο στοχαστές συμφωνούν στον τονισμό της αξίας του μέτρου, υπογραμμίζοντας ότι τα άκρα φέρουν το αντίθετο από αυτό που επιδιώκεται. Συχνά οι απόψεις του Ταοϊσμού και του Κομφουκιανισμού αλληλοσυμπληρώνονται.

Κινέζικες γιορτές γεμάτες χρώματα και συμβολισμούς

Η κινέζικη Πρωτοχρονιά

Είναι η πιο σημαντική από τις παραδοσιακές κινεζικές γιορτές. Περιλαμβάνει μια μεγάλη περίοδο εορτασμών που αρχίζουν την πρώτη ημέρα του κινέζικου ημερολογίου, και ολοκληρώνονται με τη γιορτή των φαναριών, τη δέκατη πέμπτη μέρα.

Ο χορός του δράκου

Ο δράκος είναι το κατεξοχήν συμβολικό μυθικό ζώο των Κινέζων. Είναι το σύμβολο του Γιανγκ, της αρσενικής δύναμης, γι' αυτό και είναι το συμβολικό ζώο του αυτοκράτορα. Συνδέεται με το νερό, που εξασφαλίζει τη γονιμότητα, με τη βροχή, τα ποτάμια και την Ανατολή. Σαν χρυσός δράκος σχετίζεται με τον ήλιο. Σαν ασημένιος δράκος σχετίζεται με τη σελήνη. Στις αρχές

Ιουνίου λαμβάνει χώρα η «Γιορτή του δράκου», οπότε και τελούνται οι χοροί του δράκου.

Ο γιος και το άλογο (Λαϊκό κινεζικό παραμύθι)

Σ' ένα χωριό της Κίνας ζούσε ένας αγρότης που είχε έναν γιο και ένα άλογο. Ήταν ευχαριστημένος, γιατί είχε βοήθεια σε όλες τις δουλειές του σπιτιού: στα κτήματα, στο κόψιμο και στο φόρτωμα των ξύλων το χειμώνα, στο μάζεμα και στο κουβάλημα των φρούτων το καλοκαίρι.

Μια μέρα ο γιος, που ήταν στα χωράφια, άφησε το άλογο ελεύθερο για να βοσκήσει. Όταν το φώναξε για να το φορτώσει και να γυρίσουν στο σπίτι, το άλογο είχε εξαφανιστεί. Το παλικάρι στενοχωρημένο γύρισε στο

σπίτι και είπε στον πατέρα του τι συνέβη. Τα νέα κυκλοφόρησαν γρήγορα σε όλο το χωριό. Την άλλη μέρα όλοι οι συγχωριανοί πήγαν στο σπίτι του άτυχου αγρότη και του είπαν στενοχωρημένοι: «Πω πω, τι άτυχος που είσαι! Τώρα πώς θα κάνεις τις δουλειές σου;» Ο αγρότης, ψύχραιμος τους απάντησε: «Θα δούμε... Ένα είναι σίγουρο, ότι όλα είναι περαστικά».

Πρωί πρωί την άλλη μέρα, ο γιος βγήκε να ψάξει το άλογο. Έψαχνε για μέρες, αλλά μάταια. Όσπου μια μέρα έκπληκτος είδε μπροστά του το άλογό του να είναι περιτριγυρισμένο από καμιά δεκαριά άγρια άλογα. Χωρίς να πλησιάσει πολύ, σφύριξε στο άλογό του, που ήρθε αμέσως κοντά του. Το παλικάρι πήδηξε γρήγορα πάνω στην πλάτη του αλόγου και άρχισε να τρέχει προς το σπίτι.

Παραξενεμένος από το θόρυβο πολλών ποδοβολητών, γύρισε και είδε τα άγρια άλογα να τον ακολουθούν. Έφτασε τρέχοντας στο στάβλο, άνοιξε την πόρτα και μαζί με το άλογό του μπήκαν και τα δέκα άγρια άλογα.

Το παλικάρι χαρούμενο έτρεξε στο σπίτι και είπε στον πατέρα του τι συνέβη. Τα νέα κυκλοφόρησαν γρήγορα σε ολόκληρο το χωριό. Την άλλη μέρα όλοι οι συγχωριανοί πήγαν στο σπίτι του τυχερού αγρότη και του είπαν χαρούμενοι: «Πω πω, τι τυχερός που είσαι! Τώρα θα κάνεις τις δουλειές σου εύκολα και θα γίνεις πλούσιος πουλώντας τα άλογα». Ο αγρότης, ψύχραιμος, τους απάντησε. «Θα δούμε... Ένα είναι σίγουρο, ότι όλα είναι περαστικά».

Τις επόμενες μέρες ο γιος προσπαθούσε να εξημερώσει τα άλογα.

Πέρασαν αρκετές ημέρες και νύχτες μέχρι να τα καταφέρει, αλλά ήταν ευχαριστημένος γιατί του έμενε να εξημερώσει μόνο ένα άλογο, το πιο ατίθασο. Αφού παιδεύτηκε όλη μέρα, κατάφερε επιτέλους να το ιππεύσει. Ενθουσιασμένος άρχισε να φωνάζει απ' τη χαρά του. Το άλογο τρόμαξε και πέταξε τον αναβάτη του κάτω. Το παλικάρι κατάλαβε από τους πόνους ότι έσπασε το πόδι του. Έτσι καβάλα στο άλογό του γύρισε στο σπίτι στενοχωρημένο και διηγήθηκε στον πατέρα του τι είχε συμβεί. Γρήγορα τα νέα μαθεύτηκαν σε όλο το χωριό. Την άλλη μέρα οι συγχωριανοί στενοχωρημένοι είπαν στον αγρότη: «Πω πω, τι άτυχος που είσαι! Τώρα ποιος θα σε βοηθάει στις δουλειές σου;» Ο αγρότης, ψύχραιμος, τους απάντησε: «Θα δούμε... Ένα είναι σίγουρο, ότι όλα είναι περαστικά».

Δεν πέρασε πολύς καιρός, όταν κηρύχτηκε πόλεμος με τη γειτονική χώρα. Ήρθαν οι αξιωματικοί να επιστρατεύσουν τους νέους άντρες του χωριού για να πάνε στον πόλεμο. Το γιο του αγρότη δεν τον πήραν, γιατί ήταν τραυματισμένος. Όταν το έμαθαν οι συγχωριανοί πήγαν στο σπίτι του και του είπαν: «Πω πω, τι τυχερός που είσαι! Μόνο ο δικός σου γιος δεν πήγε στον πόλεμο». Ο αγρότης, ψύχραιμος τους απάντησε: «Θα δούμε... Ένα είναι σίγουρο, ότι τη μια μέρα μπορεί να είμαστε τυχεροί και την άλλη άτυχοι. Και τα δύο είναι περαστικά. Σημασία έχει να καλωσορίζουμε και τα δύο και να πιστεύουμε ότι η ζωή κρατάει πάντα ένα δώρο στο χέρι της, είτε μπορούμε να το αναγνωρίσουμε είτε όχι».

Ο χαιρετισμός Νάμαστε

Το «Νάμαστε» είναι ο κατεξοχήν χαιρετισμός ή αποχαιρετισμός που χρησιμοποιείται στο Νεπάλ και στην Ινδία. Η κυριολεκτική σημασία του είναι «υποκλίνομαι σε σένα», από τη σανσκριτική λέξη «νάμας»

που σημαίνει υπόκλιση, προσκύνημα, ευλαβής χαιρετισμός και το «τε» που σημαίνει σε σένα. Γίνεται με μια ελαφριά υπόκλιση με τις παλάμες και τα δάχτυλα ενωμένα με φορά προς τα πάνω, μπροστά στο στήθος. Ο χαιρετισμός αυτός σπάνια συνοδεύεται από λόγια. Θεωρείται ευγενική χειρονομία και περιέχει πολλά νοήματα, όπως: «χαιρετίζω τον θεό μέσα σου», «αναγνωρίζω ότι όλοι είμαστε ίσοι», «όλο το σύμπαν ζει μέσα σου», «το φως του θεού μέσα μου χαιρετίζει το φως του θεού μέσα σου», «το πνεύμα σου ενώνεται με το πνεύμα μου».

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη

ΙΝΔΟΪΣΜΟΣ

- 1. «Ατελιέ»:** Αποδώστε εικαστικά (ζωγραφική, κολλάζ, κατασκευή) μια σκηνή από τη διήγηση του Ράμα και της Σίτα.
- 2. Σε κάθε πτυχή της ινδοϊστικής θρησκευτικότητας κεντρική θέση έχει η φύση (φυτά, ζώα, βουνά, ποτάμια). Βρείτε παραδείγματα.**
- 3. Εργασία σε ομάδες:** Με βάση τις πληροφορίες για τους γκουρού και την ιστορία της Μaa προσπαθήστε να αναγνωρίσετε ποια στάση ζωής προτείνουν.

4. Εργασία σε ομάδες: Περιγράψτε τις βασικές λατρευτικές πρακτικές ενός Ινδοϊστή και εξηγήστε τη σημασία τους για τη ζωή του.

ΒΟΥΔΙΣΜΟΣ

1. Με τη μέθοδο του αυτοσχεδιασμού και σε συνεργασία με τον/την διπλανό/ή σας ζωντανέψτε το διάλογο που φαντάζεστε ότι έγινε μεταξύ του Σιντάρτα με τον ασκητή.

2. Ο Σιντάρτα μετά από χρόνια σκληρής άσκησης βρέθηκε στο δίλημμα: σκληρή άσκηση ή ζωή χωρίς ακρότητες; (Τεχνική: «Κύκλος συνείδησης»)

3. Εργασία σε ομάδες: Εντοπίστε στα κείμενα και στις εικό-

νες, στοιχεία που φανερώνουν τον ρόλο του μοναχισμού στον Βουδισμό.

4. Εργασία σε ομάδες: Αποδώστε ένα απόφθεγμα του Βούδα με την τεχνική «Δυναμική Εικόνα».
5. Σε συνεργασία με τον/την διπλανό/ή σας να επισημάνετε την αλήθεια ζωής που αναδεικνύεται μέσα από την αφήγηση «οι έξι τυφλοί». Αναγνωρίστε τη σχέση της με τη ζωή και τη διδασκαλία του Βούδα.

ΚΟΜΦΟΥΚΙΟΣ / ΛΑΟ ΤΣΕ

1. Εργασία σε ομάδες: Εντοπίστε στα κείμενα στοιχεία που αποδεικνύουν το σημαντικό ρόλο

του Κομφούκιου και του Λάο Τσε στη θρησκευτική και κοινωνική ζωή των Κινέζων.

- 2. Σε συνεργασία με τον/την διπλανό/ή σας αναγνωρίστε και αποτιμήστε τις αξίες ζωής που προβάλλονται από τα Ανάλεκτα και από το Ταό Τε Τσίγκ.**
- 3. Εργασία σε ομάδες: Με τη μέθοδο του αυτοσχεδιασμού παρουσιάστε μια σκηνή από το παραμύθι «Ο γιος και το άλογο». Στη συζήτηση που ακολουθεί αναγνωρίστε αξίες του Τάο.**
- 4. Φανταστείτε ότι έχετε μπροστά σας τον μικρό Ινδό της φωτογραφίας και σας χαιρετά.**

**Τι συναισθήματα σας προκαλεί;
Με ποιον χαιρετισμό από τη δική
σας παράδοση θα απαντούσατε;**

- **Δημιουργήστε έναν κατάλογο με κοινά στοιχεία των θρησκειών της Ανατολής.**
- **Πολλοί σύγχρονοι Ευρωπαίοι έλκονται από τις ανατολικές θρησκείες. Παρουσιάστε παραδείγματα και εξηγήστε τις αιτίες.**
- **Διοργανώστε στο σχολείο μια μέρα γνωριμίας με τις θρησκείες (φαγητό, μουσική και τραγούδια, χορός, αφηγήσεις, προβολές κ.ά.)**

Πηγές εικονιστικού και λοιπού βοηθητικού υλικού

ΠΗΓΕΣ

**Αγία Γραφή, Ελληνική Βιβλική
Εταιρία, Αθήνα 1997.**

**Αγίου Πορφυρίου Καυσοκαλυβί-
του, Βίος και Λόγοι, εκδ. Ι.Μ. Χρυσο-
πηγής, Χανιά ¹¹2013.**

**Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης Άπα-
ντα. Αποτυπώσεις πνευματικής ζωής,
Εισαγωγή-μτφρ.-σχόλια Π. Αρ.
Υφαντής, εκδ. Μαΐστρος 2010.**

**Αμμιανός Μαρκελλίνος, Η ζωή και
το έργο του Ιουλιανού. Ιστορία 353-
378 μ.Χ., εκδ. «Εύανδρος», Αθήνα
2010.**

**Άννα Κομνηνή, Αλεξιάς, εκδ. Γε-
ωργιάδη, Αθήνα.**

**Αυγουστίνος Ιππώνος, Εξομολο-
γήσεις, μτφρ. Φρ. Αμπατζοπούλου,**

εκδ. Πατάκη, Αθήνα τ. 1 1999, τ.2
2000.

Βασίλειος Καισαρείας, Ασκητικά Δι-
ατάξεις: PG 31, 1321-1428.

Ο ίδιος, Προς πλουτούντας: PG 31,
277-304.

Ο ίδιος, Προς τους νέους όπως αν
εξ ελληνικών ωφελοίντο λόγων: PG
31, 563-590.

Ο ίδιος, Ότι ουκ εστιν αίτιος των
κακών ο Θεός: PG 31, 329-354.

Γρηγόριος Ναζιανζηνός, Κατά Ιου-
λιανού Α': PG 35, 531-664.

Ο ίδιος, Εις εαυτόν: PG 35, 827-
832.

Ο ίδιος, Περί φιλοπτωχείας λόγος:
PG 35, 857-910.

Ο ίδιος, Επιτάφιος εις Μέγαν Βασί-
λειον: PG 36, 493-606.

Γρηγόριος Νύσσης, Τι των Χρι-

στιανών όνομα ή επάγγελμα: **PG 46, 237-250.**

Ο ίδιος, Περί θεότητας Υιού και Πνεύματος λόγος: PG 46, 553-576.

Δαυΐδ Παφλαγόνος, Βίος Ιγνατίου Αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως: PG 105, 487-574.

Ειρηναίος Λυώνος, Έλεγχος και ανατροπή της ψευδωνύμου γνώσεως: PG 7, 433-1224.

Ευσέβιος Καισαρείας, Εκκλησιαστική Ιστορία: PG 20, 45-906.

Ο ίδιος, Εις τον βίον Κωνσταντίνου: PG 20, 905-1316.

Ο ίδιος, Εις τον Κωνσταντίνον Τριακονταετηρικός: PG 20, 1315-1440.

Θεία Λειτουργία του Μ. Βασιλείου: Ιερατικόν, επιμ. Κων. Παπαγιάννη, εκδ. Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήνα 2002⁴, σ. 147-181.

Θεία Λειτουργία του Χρυσοστόμου: Ιερατικόν, επιμ. Κων. Παπαγιάννη, εκδ. Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήνα 2002⁴, σ. 109-144.

Ιουλιανός, Άπαντα 3. Κατά Γαλιλαίων Α' - Επιστολές, μτφρ. Θ. Γ. Μαυρόπουλος, Βουρνάς, εκδ. Ζήτρος, Θεσσαλονίκη 2012.

Ιουστινιάνειος Κώδιξ, Corpus Iuris Civilis, εκδ. Hugues de la Porte, Lione 1560.

Ιουστινιανός, Νεαραί: μετά παραπομπών εις τα σχετικά χωρία των Βασιλικών και της Εξαβίβλου του Αρμενοπούλου, Τύποις Εκδοτικής Εταιρείας, Αθήνα 1898.

Ιουστίνος, Απολογία Α': PG 6, 396A , 416C-420B.

Ο ίδιος, Απολογία Β': PG 6, 441-470.

**Ισαάκ του Σύρου, Τα σωζόμενα
ασκητικά, μτφρ. Καλλινίκου Παντο-
κρατορινού, Θεσσαλονίκη 1976
(φωτοτυπική ανατύπωση της εκδό-
σεως 1871).**

**Ιωάννης Χρυσόστομος, Λόγος εις
τον μακάριον Βαβύλαν: PG 50, 527-
534.**

**Ο ίδιος, Περί του μη δημοσιεύειν τα
αμαρτήματα των αδελφών, μηδέ κα-
τεύχεσθαι των εχθρών: PG 51, 353-
364.**

**Κλήμης Αλεξανδρεύς, Στρωματείς:
PG 8, 685-1382.**

**Μάξιμος ο Ομολογητής, Περί αγά-
πης εκατοντάδες α' - δ': Φιλοκαλία
B', 4-51.**

**Παλλάδιος Ελενουπόλεως, Λαυ-
σαϊκή Ιστορία: PG 34, 1001-1260.**

Συνέχεια Θεοφάνη, *Corpus scriptorum historiae byzantinae*, επιμ. Niebuhr Barthold Georg, τ. 45, εκδ. E. Weberi, Bonnae 1838.

Τάκιτος, Χρονικά, Εισαγωγή-μτφρ.-σχόλια Ν. Πετρόχειλος, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 2012.

Τερτυλλιανός, Απολογητικός, Εισαγωγή-μτφρ.-σχόλια Α. Θεοδωράκης, εκδ. Κάκτος, Αθήνα 2004.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ / ΔΟΚΙΜΙΑ

Αγουρίδης Σ., Ο Χριστιανισμός έναντι Ιουδαϊσμού και Ελληνισμού κατά τον Β' αι. μ.Χ., εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997.

Αρχ. Τιράνων Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), Θεός εφανερώθη εν σαρκί..., εκδ. Μαΐστρος, Αθήνα 2006.

Αργυρίου Αστ., «Ἐκκλησία, Οἰκουμένη, Πολιτική», στο Χαριστήρια στον

Μητροπολίτη Αδριανουπόλεως Δαμασκηνό, Αθήνα, 2007.

Αρχιμ. Σωφρόνιος, Ο Γέροντας Σιλουανός του Άθω, Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου του Έσσεξ, 1978

Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, Συνάντηση με το Μυστήριο. Μια σύγχρονη ανάγνωση της Ορθοδοξίας, μτφρ. Πολυξένη Τσαλίκη-Κιοσόγλου, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2011.

Αρχιμ. Βασίλειος (Γοντικάκης), Λειτουργικός τρόπος, Ι.Μ. Ιβήρων, Άγιον Όρος 2000.

Ο ίδιος, Φως Χριστού φαίνει πάσι, εκδ. Ι.Μ. Ιβήρων / Αρμός, Καρυές 2002.

Ο ίδιος, Το Κάλλος θα σώση τον κόσμο, εκδ. Ι.Μ. Ιβήρων, Άγιον Όρος 2005.

Garile A., «Ο αυτοκράτορας, οι σύνοδοι και η εκκλησιαστική τάξη», στο Π. Υφαντής (επιμ.), Χριστιανικός βίος και πολιτική εξουσία, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2015, σ. 117-127.

Γλύκατζη-Αρβελέρ Ε., Η πολιτική ιδεολογία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, μτφρ. Τ. Δρακοπούλου, εκδ. Ψυχογιός, Αθήνα ⁴1992.

Η ίδια, Πόσο ελληνικό είναι το Βυζάντιο; Πόσο βυζαντινοί οι Νεοέλληνες;, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2016.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τμ. Ζ', Εκδοτική Αθηνών, σ. 398-423.

Μητρ. Περγάμου, Ιωάννης (Ζηζιούλας), Ελληνισμός και Χριστιανισμός. Η συνάντηση των δύο κόσμων, εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα 2003.

Κογκούλης Ι.– Οικονόμου Χ.– Σκαλτσής Π., Το Βάπτισμα, εκδ.

Ο.Χ.Α. Λυδία, Θεσσαλονίκη 1002.

Κόλτσιου Α., «Η γλώσσα της χριστιανικής γραμματείας», Ιστορία της Ορθοδοξίας, τμ. 2, σ. 452-539.

Κόντογλου Φ., Η πονεμένη Ρωμιοσύνη, εκδ. Αστήρ, Αθήνα 1963.

Μαρκόπουλος Θ., στο σχολείο με ... χαρτί και καλαμάρι, εκδ. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα 1999.

Ματσούκας Ν., Οικουμενική Θεολογία, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2005.

Νικόδημος ο Αγιορείτης, Ομολογία πίστεως, ήτοι απολογία δικαιοσύνης, Εν Βενετία 1819.

Ντεκάστρο Μ., Βυζαντινή Τέχνη. Οδηγός για παιδιά, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1990.

Η ίδια, Διαβάζοντας τις βυζαντινές εικόνες, εκδ. Νέοι Ακρίτες, Αθήνα 1992.

Παλιούρας Α., Εισαγωγή στη Βυζαντινή Αρχαιολογία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 1998.

Παπαδόπουλος Σ., Γρηγόριος ο Θεολόγος. Σπουδή του βίου και του έργου του, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1991.

Παπαθανασίου Θ., Κοινωνική δικαιοσύνη και Ορθόδοξη Θεολογία. Μια προκήρυξη, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2001.

Πατριαρχική Απόδειξις της Α.Π.Θ. του Οικουμενικού Πατριάρχου κ. Δημητρίου επί τοις Χριστουγέννοις», Εκκλησία 66 (1989).

Ράνσιμαν Σ., Βυζαντινός Πολιτισμός, μτφρ. Δ. Δετζώρτζη, εκδ. Ερμείας, Αθήνα 1978.

Ο ίδιος, Η βυζαντινή θεοκρατία, μτφρ. Ι. Ροηλίδης, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1982.

Σιαμάκης Κ., Εξωχριστιανικές μαρτυρίες για το Χριστό και τους Χριστιανούς, εκδ. Ι. Μ. Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας, Θεσσαλονίκη 1995.

Σμέμαν Αλ., Για να ζήσει ο κόσμος, μτφρ. Ζ. Λορεντζάτος, εκδ. Αθηνά/σύνορο, Αθήνα 1970.

Ο ίδιος, Πιστεύω, μτφρ. Στ. Κομνηνός, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1996.

Αρχιμ. Σωφρόνιος, Ο Γέροντας Σιλουανός του Άθω, έκδ. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας ²1978.

Υφαντής Π. Αρ., Όψεις και κριτήρια αγιότητας στην Ορθόδοξη Ανατολή και τη Χριστιανική Δύση, Ηράκλειο 2004.

Ο ίδιος, Κλήση, Πορεία, Μετοχή. Η πνευματική οντολογία της χριστιανικής αγιότητας, εκδ. Αρμός 2010.

Ware K., Αρχή Ημέρας. Η ορθόδοξη προσέγγιση της Δημιουργίας,

μτφρ. Ν. Τσιρώνη, Ιερόν προσκύνημα αγίου Γεωργίου του εν Ιωαννίνοις, 2007.

Ο ίδιος, Η Ορθόδοξη Εκκλησία, μτφρ. Ι. Ροηλίδης, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1996.

Ο ίδιος, Ο Ορθόδοξος Δρόμος, μτφρ. Μ. Πάσχου, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα 1983.

Ο ίδιος, Πώς να εισέλθω στην καρδιά;, μτφρ. Π. Τσαλίκη-Κιοσόγλου, εκδ. εν πλω, Αθήνα 2015.

Ο ίδιος, «Διά της Δημιουργίας στον Δημιουργό», στο Ware K., Παπαθανασίου Α., Touraille J., Εκκλησία και Κόσμος, Κέντρο Μελετών Ι.Μ. Κύκκου, Λευκωσία 2002.

ΘΡΗΣΚΕΙΟΛΟΓΙΚΑ

Αρχιεπ. Τιράνων και πάσης Αλβανίας Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), Ίχνη από την αναζήτηση του Υπερβατικού. Συλλογή θρησκευολογικών μελετημάτων, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2004.

Ο ίδιος, Συνύπαρξη: Ειρήνη, φύση, φτώχεια, τρομοκρατία, αξίες, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2015.

Ο ίδιος, Ισλάμ. Θρησκευολογική επισκόπησις, εκδ. Πορευθέντες, Αθήνα 2002.

Boonstra J., Jansen H., Kniesmeyer J. (Eds.), Antisemitism. A History Portrayed, Anne Frank Foundation, Gravenhage 1989.

Βούδας, μτφρ. Ν. Τσουκαλά, εκδ. Πλέθρον, Αθήνα 1985.

Εμρέ Γ., «Το Ντιβάν», ΣΥΝΑΞΗ τχ. 20, σ. 102-104.

Ζιάκα Α., "Η έννοια του σώματος στο Ισλάμ", στο Φιλία και Κοινωνία, Τιμητικός τόμος στον Γρ. Δ. Ζιάκα (επιμ. Π. Παχής), εκδ. Βάνια, Θεσσαλονίκη, 2008.

Η ίδια, "Μουσουλμανικές ρήσεις και κατανοήσεις περί θρησκείας και πολιτικής" στο Θρησκεία και Πολιτική, Συναντήσεις 6, Στ. Ζουμπουλάκης (επιμ.), εκδ. Άρτος Ζωής, Αθήνα, 2016.

Ζιάκας Γρ., Ισλάμ. Θρησκεία και Πολιτεία, εκδ. Κ. Σφακιανάκη, Θεσσαλονίκη ³2003.

Ο ίδιος, Θρησκείες και Πολιτισμοί της Ασίας, εκδ. Κ. Σφακιανάκη, Θεσσαλονίκη ²2008.

Klostermaier K., Buddhism. A Very Short Introduction, Oxford University Press, Oxford 1999.

Knott K., Hinduism. A Very Short Introduction, Oxford University Press, Oxford 2000.

Κομφούκιος, Ανάλεκτα, μτφρ. Σ. Χαλικιάς, εκδ. Ίνδικτος, Αθήνα 2001.

Μαριόρας Μ., Στα Μονοπάτια του Ισλάμ. Μουσουλμανικές προσεγγίσεις, εκδ. Πεδίο, Αθήνα 2014.

Miller J., Taoism: A Short Introduction, Oneworld, Oxford 2003.

Μπαγκαβάτ Γκιτά, Το θείο τραγούδι. Ανθολογία, μτφρ. Γ. Ζωγραφάκης, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1983.

Narayan R. K., Gods, Demons and Others, Penguin Books, 2001.

Ουπανισάδες. Ιερά ινδικά κείμενα, μτφρ. Σ. Σκαρτσής, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2009.

Paramhansa Yogananda, Αυτοβιογραφία ενός Γιόγκι, μτφρ. Ρ. Καρακατσάνη, εκδ. Κάκτος, Αθήνα 1991.

Pearl C. (Rv.) και Brookes R. S. (Rv), Βασικές Αρχές του Ιουδαϊσμού, μτφρ. Μ. Κρίσπης, εκδ. Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος, Αθήνα 1997.

Ruthven M., Islam. A Very Short Introduction, Oxford University Press, New York 1997.

Solomon N., Judaism. A Very Short Introduction, Oxford University Press, 2000.

Τζελαλαντίν Ρουμί, Στον κήπο του Αγαπημένου, μτφρ. Κ. Κολύμβα, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2003.

Το Ιερό Κοράνιο, μτφρ. Γ. Πεντάκης, εκδ. Δημιουργία/Α. Α. Χαρίσης, Αθήνα ²1995.

Το Ταό Τε Τσινγκ στα ελληνικά,
μτφρ. Δ. Πατσίλιας, εκδ. Καλέντης,
Αθήνα 2014.

Hattstein M., Ιστορία των Θρησκει-
ών του Κόσμου, μτφρ. Δ. Ρισάκη,
εκδ. Ελευθερουδάκης, Αθήνα 2006.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ

Αμπατζοπούλου Φρ., Η λογοτε-
χνία ως μαρτυρία. Έλληνες πεζογρά-
φοι για τη γενοκτονία των Εβραίων,
εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη
1995.

Άντριτς Ί., Ο θάνατος στον τεκέ
του Σινάν, μτφρ. Ζ. Μούτις, εκδ. Πα-
ρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1998.

Γκάρντερ Γ., Ο κόσμος της Σο-
φίας, μτφρ. Μ. Αγγελίδου, εκδ. Λιβά-
νης-Νέα Σύνορα, Αθήνα 1994.

Ελύτης Οδ., Ήλιος ο πρώτος, εκδ.
Ίκαρος, Αθήνα 1974

Ζέη Α., Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2011

Καβάφης Κ. Π., Ποιήματα (1919-1933), τμ. Β΄, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1970.

Καζαντζάκης Ν., Ο Χριστός ξανασταυρώνεται, εκδ. Καζαντζάκη, Αθήνα 2010.

Καρούζος Ν., Τα ποιήματα, τ. Α΄, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1993.

Κάτζολα-Σαμπατάκου Β., Δε θέλω να μου λένε τι να κάνω, εκδ. Μίνωας, Αθήνα 2014.

Coelho P., Ο Αλχημιστής, μτφρ. Μ. Φερρέιρα-Χαδιρόγλου, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 1996.

Μουρίκη Κ., Ο Γκασμέντ με τη φλογέρα, εκδ. Παπαδόπουλος, Αθήνα 2004.

Μπόϊν Τζ., Το αγόρι με τη μπλε πιτζάμα, μτφρ. Α. Μοσχονά, εκδ. Κέ-

δρος, Αθήνα 2006.

Ντε Σαιντ-Εξιπερύ Α., Ο Μικρός Πρίγκιπας, μτφρ. Σ. Τσίρκας, εκδ. Ηριδανός, Αθήνα 1983.

Σαίξπηρ Ουιλ., Ο έμπορος της Βενετίας, μτφρ. Ε. Μπελιές, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1999.

Σαρή Ζ., Ε.Π., εκδ. Πατάκη, ²⁶Αθήνα 2016.

Η ίδια, Ο κύριός μου, εκδ. Πατάκη, Αθήνα ¹⁷2016.

Σβορώνου Ε., Σκληρό καρύδι, εκδ. UNHCR / Καλειδοσκόπιο, Αθήνα ²2016.

Τασιόπουλος Β., Γιατί απέναντι;, εκδ. Σύγχρονοι Ορίζοντες, Αθήνα 2013.

Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ, μτφρ. Ρ. Χάτχουτ, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2012.

Υφαντής Γ., Μυστικοί της Ανατολής, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2000.

Χριστιανόπουλος Ντ., Οι προγραμματισμένοι στο χαμό. Ποιήματα Θεσσαλονικέων ποιητών για την καταστροφή των Εβραίων της Θεσσαλονίκης. Επιλογή, εκδ. Διαγώνιος, Θεσσαλονίκη 1990.

Yousafzai M., Με λένε Μαλάλα, μτφρ. Α. Κορτώ, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2015.

ΑΠΟ ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ

Καριώτογλου Α. –Ροδίτης Γ., Εκκλησία μια νέα κοινωνία σε πορεία (Γ' Γυμνασίου), Ο.Ε.Δ.Β. Αθήνα ⁷1992.

Τσακτσίρας Λ. – Ορφανουδάκης Ζ. – Θεοχάρη Μ. , Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή (Β' Γυμνασίου), Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα ²⁴2005.

**ΥΠΕΠΘ/ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥ-
ΤΟ, Με το Χριστό στον αγώνα (Ε΄
Δημοτικού), Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα ²1995.**

ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Από βιβλία

**Αχείμαστου – Ποταμιάνου Μ.,
Βυζαντινές Τοιχογραφίες, Εκδοτική
Αθηνών, Αθήνα 1995.**

**Βοκοτόπουλος Π., Βυζαντινές Ει-
κόνες, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα
1995.**

**Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλο-
παίδεια, Οι Θρησκείες, τ. 21, Εκδοτι-
κή Αθηνών, Αθήνα 1992.**

**Engagement Calendar, Ημερολόγιο
Unicef, 1979.**

**Engagement Calendar, Ημεροδεί-
κτης Unicef, 1986.**

Ημερολόγιο 1996, Ι.Μ. Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος.

Ημερολόγιο 2000, Ι.Μ. Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος.

Καλαφάτης Σ., Άθως. Τα χρώματα της πίστης, εκδ. Άγρα, Αθήνα 2014.

Κόντογλου Φ., Έκφρασις της Ορθοδόξου Εικονογραφίας, Τόμος Α' και Β', εκδ. Αστήρ, Αθήναι, 1979.

Μπαλτογιάννη Χρ., Εικόνες Μήτηρ Θεού, εκδ. Αδάμ, Αθήνα 1994.

National Geographic, Οι καλύτερες φωτογραφίες, εκδ. ΤΟ ΒΗΜΑ, Χ.Χ.

Ντε Σαιντ-Εξυπερί Α., Ο Μικρός Πρίγκιπας, μτφρ. Θ. Δαρβίνη, εκδ. Καθημερινή, Αθήνα 2016.

Ντουάνο Ρ., Icons, κείμεν. Ζαν-Κλωντ Γκωτράν, εκδ. Taschen/Γνώση, Χ.Χ.

Sullivan L. E., Η θρησκευτική παράδοση του Εβραϊσμού, μτφρ. Δ. Παπαβασιλείου, εκδ. Κυβέλη, Αθήνα, 2002.

Das Judentum, Text und Folien, Religionspädagogisches Seminar der Diözese Regensburg, 1994.

Der Islam, Folien und Erläuterungen, Religionspädagogisches Seminar der Diözese Regensburg, 1993.

Εικονιστικό Υλικό από το ΙΕΠ για το μάθημα των Θρησκευτικών

Θ 6: Το σύμβολο του γιανγκ και γιν

Εικονιστικό Υλικό από το Διαδίκτυο

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 6

- Η ιερή συλλαβή Ωμ
<http://searchofpoetry.blogspot.gr/2013/06/3.html>
- Η ιστορία του Ράμα
<https://www.dreamstime.com/stock-images-rama-his-wife-sita-wood-carving-image6705534>
- Ο Σίβα
<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-B111/539/3550,14573>
- Madurai
<http://touristikos-odigos.blogspot.gr/2015/10/meenakshi-33000.htm>
- Ο Χρυσός Ναός της Αμριτσάρ
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CF%81%CF%85%CF%83%>

CF%8C%CF%82_%CE%9D%CE%
B1%CF%8C%CF

- **Ρ. Ταγκόρ – Μ. Γκάντι**
<https://cmmr65.wordpress.com/2014/10/31/a-few-halloween-costume-ideas-for-introverts>
- **Ινδοϊστής διαλογίζεται**
<http://www.samsam.net/godsdiensten/boeddhisme/>
- **Μάνταλα**
http://obviousmag.org/archives/2007/12/criacao_e_destr.html
- **Βαρανάσι**
<http://www.iitbhu.ac.in/RRTECE2017>
- **Ιερές αγελάδες**
<https://www.nikona.gr>

- **Γιορτή Holi στο Νέο Δελχί**
<https://neverthoughtabout.wordpress.com>
- **Γκουρού**
<http://www.iefimerida.gr/news/145037>
- **Anandamayi Maa**
<https://gr.pinterest.com/jay1124/anandamayi-ma>
- **Ινδία**
<http://signaturetrvl.blogspot.gr/2015/03/blog-post.html>
- **Ο τροχός με τις οχτώ ακτίνες**
http://to-periodiko-mas.blogspot.gr/2013/01/blog-post_17.html
- **Ο Σιντάρτα Γκαουτάμα**
<https://el.wikipedia.org/wiki>
- **Χρυσή στούπα Σουενταγκόν**
<http://www.heronia.com/destinations/>

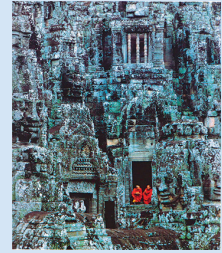
- **Βουδιστικό μοναστήρι στο Θιβέτ**
<http://www.versustravel.eu/proorismos/87/thibet>
- **Χαμογελαστός Βούδας**
<https://pixabay.com/el/σιντάρ-τα-γκαουτάμα>
- **Βουδιστές μοναχοί**
<http://www2.iefimerida.gr/news/20135/%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%BF%CF%80%CF%85%CF%81%CF%80%CE>
- **Δαλάι Λάμα**
<http://www.express.co.uk/news/world/608103/Dalai-Lama>
- **Βούδας με σηκωμένο χέρι**
http://taxydromos.gr/m/m_article.php?id=160960
- **Κομφούκιος**
<http://filosofoi-tou-dromou.blogspot.gr/2015/02/551-479-x.html>

- **Άγαλμα Κομφούκιου**
<https://www.sansimera.gr/quotes/authors/38>
- **Λάο Τσε**
http://www.holoong.com/original-painting-laozi-authentic-work-figure-painting_vs6209.html
- **Η λέξη σοφός στα κινέζικα**
<https://onthewaytoithaca.wordpress.com/category/%CE%B8%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%BA%CE%B5%CE%AF>
- **Κινέζικη πρωτοχρονιά**
<http://www.iefimerida.gr/content/249635/protochronia-stinkina>
- **Ο χορός του δράκου**
<http://www.thestorypedia.com>
- **Χαιρετισμός «Νάμαστε»**
<https://travel.eleftheriaonline.gr>

περιεχόμενα

Θεματική Ενότητα 6

Θρησκευτικές αναζητήσεις και εμπειρίες της μακρινής Ανατολής

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.